Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 1

VLOGA DELAVSKIH PREDSTAVNIKOV PRI OCENJEVANJU TVEGANJA

Priročnik ZSSS za usposabljanje delavskih predstavnikov za varnost in zdravje pri delu

Ljubljana, oktober 2008

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 2

Izdajatelj: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije

Za izdajatelja: Milan Utroša, sekretar ZSSS

Avtorica: Lučka Böhm, izvršna sekretarka Predsedstva ZSSS

Lektoriranje: Bora Zlobec Jurčič

Oblikovanje: BomArt, d. o. o.

Tisk: Čukgraf, d.o.o., Postojna

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 3

Kazalo

4 Uvod

6 Kratice, uporabljene v tem priročniku

6 Opozorila

7 **Kaj glede ocene tveganja določajo slovenski in evropski predpisi** (izbor)

10 **Kako so razdeljene vloge pri ocenjevanju tveganja**

10 Delodajalec

11 Strokovni delavec oziroma strokovna služba

12 Pooblaščeni zdravnik

13 Inšpektor za delo

14 Svet delavcev ali delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu

15 Sindikat

16 Zunanji strokovnjaki

18 **Kaj je izjava o varnosti z oceno tveganja in kako nastane**

20 Seznam delovnih mest v oceni tveganja

21 Nevarnosti

25 Ocenjevanje ravni oziroma stopnje tveganja

26 Določitev potrebnih ukrepov in odgovornih oseb

28 Revizija izjave o varnosti in ocene tveganja

29 **Podlage za razpravo udeležencev usposabljanj**

31 *Priloga I*: Primer izjave o varnosti

32 *Priloga II*: Primer ocene tveganja za delovno mesto vzdrževalec naprav

39 *Priloga III*: Povzetek nasvetov za sodelovanje sveta delavcev pri ocenjevanju tveganja

46 *Priloga IV*: Pravilnik o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja, Uradni list RS, št. 30/2000

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 4

Uvod

V skladu z leta 1999 sprejetim Zakonom o varnosti in zdravju pri delu (Uradni list RS, št. 56/1999 in 64/2001) mora po 1. januarju 2003 vsak delodajalec (vključno s kmeti in fizičnimi osebami, ki sami opravljajo pridobitno ali drugo dejavnost kot edini ali glavni poklic) v pisni obliki izdelati in sprejeti izjavo o varnosti z oceno tveganja za poškodbe in zdravstvene okvare delavcev na delovnem mestu. Takšna zakonska ureditev je bila pogoj za včlanitev Slovenije v Evropsko unijo, saj oceno tveganja državam članicam narekuje leta 1989 sprejeta okvirna oziroma krovna direktiva Evropskega sveta št. 391 o uvajanju ukrepov za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu.

Predpisi Evropske unije, s katerimi se je do datuma včlanitve Slovenije 1. maja 2004 uskladila slovenska zakonodaja, so dvignili kakovostni prag varnosti in zdravja pri delu (prej varstvo pri delu). Brez dvoma je slovenski delavec danes varnejši. Mnenja o tem, ali je bilo smotrno, da so na tej pravni podlagi prav vsi delodajalci v razmeroma kratkem roku morali pripraviti oceno tveganja, so deljena. Razmeroma malo usposobljenih strokovnih delavcev je moralo namreč v prekratkih letih 2001 in 2002 pripraviti oceno tveganja za več kot sto tisoč velikih, srednjih in malih delodajalcev. Zlasti nekateri mali delodajalci so pripravo nove listine razumeli zgolj kot še eno formalnost, da se izognejo globi inšpektorja za delo. Če pa je cilj delodajalca listina, ki naj stane čim manj in ne prinaša dodatnih stroškov, postane ocenjevanje tveganja nesmiselno. Zato danes nekatera združenja malih delodajalcev oceno tveganja celo že prikazujejo kot administrativno oviro konkurenčnosti in zahtevajo odpravo te obveznosti[1]. Na srečo slovenskih delavcev evropska zakonodaja še velja!

[1] Poročilo o delu Inšpektorata RS za delo za leto 2007 (http://www.id.gov.si/): Problem pri zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu še vedno vidimo predvsem v premajhni zavzetosti delodajalcev za urejanje te problematike. Ugotavljamo, da se manjši delodajalci največkrat zadovoljijo z neko minimalno formalno ureditvijo, ki po njihovem mnenju predstavlja zakonski minimum in jo pogosto razumejo kot nepotrebno birokratizacijo brez vsebinske vrednosti. Aktivnosti nekaterih organov Evropske unije, ki so usmerjene v poenostavljanje in približevanje področja varnosti in zdravja pri delu čim širšemu krogu ljudi, marsikdaj štejejo kot akcijo odpravljanja kakršnihkoli formalnih obveznosti delodajalca s tega področja, vsak ukrep ali potrebno evidenco na tem področju pa kot administrativno oviro.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 5

Za sindikate in svete delavcev je ocena tveganja poseben izziv, saj zakon izvoljenim delavskim predstavnikom zagotavlja pomembno vlogo pri njenem nastajanju. Ta priročnik naj izvoljenim pomaga, da se bodo v tej vlogi znašli in storili kaj konkretnega in koristnega za varnost in zdravje pri delu tistih, ki so jih izvolili.

Priročnik je tudi prispevek Zveze svobodnih sindikatov Slovenije k evropski kampanji, ki jo v letih 2008 in 2009 vodi Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (http://si.osha.europa.eu/EK2008-2009/) pod naslovom »Zdravo delovno okolje. Dobro za vas. Dobro za posel«. Ključni cilji te kampanje so namreč:

- posredovati jasno sporočilo, kaj je ocenjevanje tveganja;
- odpraviti napačna prepričanja, da gre za kompliciran in birokratski postopek, ki ga lahko izvajajo samo strokovnjaki;
- promovirati vključevanje delavcev in njihovih predstavnikov v postopek ocenjevanja tveganja.

Zahvaljujem se varnostnima inženirjema, ki sta prijazno prispevala vzorec izjave o varnosti in oceno tveganja za delovno mesto vzdrževalec naprav (prilogi priročnika I n II). Tudi tako se širi dobra praksa v slovenska podjetja.

Lučka Böhm, izvršna sekretarka Predsedstva ZSSS

Znak evropske kampanje 2008/2009
»Zdravo delovno okolje. Dobro za vas. Dobro za posel«.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 6

KRATICE, UPORABLJENE V TEM PRIROČNIKU

ZVZD	Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Uradni list RS, št. 56/1999 in 64/2001)
ZSDU	Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju (Uradni list RS, št. 42/1993)
Pravilnik	Pravilnik o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja (Uradni list RS, št. 30/2000)
ZSSS	Zveza svobodnih sindikatov Slovenije

OPOZORILA

- V opombah navajamo dobesedno besedilo predpisov, a ne celotnega. Citiran je le tisti del, ki se nanaša na ocenjevanje tveganja. S tem smo želeli priročnik razbremeniti informacij, ki so sicer pomembne, a bodo predmet drugih priročnikov.
- V priročniku uporabljena izraza delavec in delodajalec, zapisana v slovnični obliki moškega spola, sta uporabljena kot nevtralna in veljata enakovredno za oba spola.
- V priročniku uporabljeni izraz svet delavcev je uporabljen za svet delavcev, delavskega zaupnika in delavskega zaupnika za varnost in zdravje pri delu.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 7

KAJ GLEDE OCENE TVEGANJA DOLOČAJO SLOVENSKI IN EVROPSKI PREDPISI (izbor)

	Direktiva Sveta 89/391/EGS o uvajanju ukrepov za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu	Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD), Uradni list RS, št. 56/1999 in 64/2001
Kdo je zastopnik delavcev s posebno odgovornostjo za varnost in zdravje delavcev	3. člen: vsaka oseba, ki je izvoljena, izbrana ali imenovana v skladu z nacionalno zakonodajo in/ali prakso za zastopanje delavcev, kadar pride do problemov v zvezi z varnostjo in zdravjem delavcev pri delu.	28. člen: svet delavcev, v skladu s predpisi, ki urejajo sodelovanje delavcev pri upravljanju. 29. člen: Pri delodajalcu, kjer ni organiziranega sveta delavcev, opravlja naloge iz prejšnjega člena delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu. Delavskemu zaupniku za varnost in zdravje pri delu se mora omogočiti način dela in zagotoviti pravice, ki veljajo za svet delavcev.
Kdo je delodajalec	3. člen: vsaka fizična ali pravna oseba, ki z delavcem sklene zaposlitveno razmerje, in je odgovorna za podjetje in/ali obrat.	3. člen: oseba, ki na podlagi pogodbe o zaposlitvi zaposluje delavca. Kot delodajalec se šteje tudi oseba, ki na kakršnikoli drugi pravni podlagi zaposluje delavca. Kot delodajalec se šteje tudi kmet ali fizična oseba, ki sam ali s člani svojih gospodarstev oziroma z družinskimi člani opravlja kmetijsko, pridobitno ali drugo dejavnost kot edini ali glavni poklic in ne zaposluje drugih oseb.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 8

Kdo je odgovoren za varnost in zdravje pri delu	5. člen: Delodajalec je dolžan v vseh pogledih zagotoviti varnost in zdravje delavcev v zvezi z delom. Če delodajalec najame strokovne zunanje službe ali osebe, ga to ne odvezuje njegovih odgovornosti s tega področja. Obveznosti delavcev na področju varnosti in zdravja pri delu ne vplivajo na načelo odgovornosti delodajalca.	5. člen: Delodajalec je dolžan zagotoviti varnost in zdravje delavcev v zvezi z delom. Če delodajalec prenese strokovne naloge na področju varnosti in zdravja pri delu na strokovnega delavca ali strokovno službo, ga to ne odvezuje odgovornosti na tem področju. Obveznosti delavcev na področju varnosti in zdravja pri delu ne vplivajo na načelo odgovornosti delodajalca.
Kdo mora oceniti tveganja in določiti preventivne ukrepe	9. člen: Delodajalec mora oceniti tveganja za varnost in zdravje pri delu, tudi tista, s katerimi se soočajo skupine delavcev, izpostavljene posebnim tveganjem.	3. člen: Vsak delodajalec mora izdelati in sprejeti izjavo o varnosti v pisni obliki, s katero določi način in ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu ter jo dopolnjevati ob vsaki novi nevarnosti in spremembi ravni tveganja. Izjava o varnosti je listina, ki vsebuje opis delovnega procesa z ocenjevanjem tveganja za poškodbe in zdravstvene okvare ter določa varnostne ukrepe. 14. člen: Izjava o varnosti temelji na ugotovitvi možnih vrst nevarnosti in škodljivosti na delovnem mestu in v delovnem okolju ter oceni tveganja za nastanek poškodb in zdravstvenih okvar.
Ocena tveganja mora biti zastopnikom delavcev na voljo	10. člen: Delodajalec zagotovi, da imajo zastopniki delavcev s posebno odgovornostjo za varnost in zdravje delavcev pri opravljanju svojih zadolžitev v skladu z nacionalno zakonodajo in/ali prakso dostop	28. člen: Delodajalec mora delavcem ali njihovim predstavnikom omogočiti, da sodelujejo pri obravnavi o vseh vprašanjih, ki zadevajo zagotavljanje varnega in zdravega dela,v skladu s tem zakonom

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 9

	do ocene tveganja in varnostnih ukrepov.	in drugimi predpisi. Delodajalec mora svetu delavcev in sindikatom posredovati izjavo o varnosti. 56. člen: za prekršek, če tega ne stori, se delodajalec kaznuje z globo.
Obveznost delodajalca, da se posvetuje z delavci / zastopniki delavcev	11. člen: Delavci ali njihovi zastopniki s posebno odgovornostjo za varnost in zdravje delavcev uravnoteženo sodelujejo v skladu z nacionalno zakonodajo ali prakso ali pa se delodajalec z njimi vnaprej in pravočasno posvetuje o vsakem ukrepu, ki bi lahko znatno vplival na varnost in zdravje.	28. člen: Delodajalec se mora s svetom delavcev posvetovati o vsakem ukrepu, ki lahko vpliva na varnost in zdravje pri delu, o izbiri strokovnega delavca in pooblaščenega zdravnika, o izjavi o varnosti ter o obveščanju delavcev.
Pravica zastopnikov delavcev dajati predloge za zmanjšanje tveganja	11. člen: Zastopniki delavcev s posebno odgovornostjo za varnost in zdravje delavcev imajo pravico, da zaprosijo delodajalca za sprejetje ustreznih ukrepov ter mu v ta namen pripravijo predloge, ki bi ublažili tveganja za delavce in/ali odstranili vire nevarnosti. Delavcev in zastopnikov delavcev ni mogoče postaviti v neugoden položaj zaradi opravljanja teh dejavnosti.	31. člen: Svet delavcev ali delavski zaupnik lahko od delodajalca zahteva sprejem primernih ukrepov za odpravo in zmanjšanje tveganj za varnost in zdravje pri delu.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 10

KAKO SO RAZDELJENE VLOGE PRI OCENJEVANJU TVEGANJA

Delodajalec[2]: Delodajalec je pravna ali fizična oseba, ki zaposluje delavca. Listino Izjava o varnosti z oceno tveganja podpiše najvišja vodstvena oziroma odgovorna oseba podjetja v zasebnem sektorju oziroma organizacije v javnem sektorju (generalni direktor, predsednik uprave, ravnatelj ipd.), ki zastopa delodajalca. ZVZD določa, da je delodajalec dolžan zagotoviti varnost in zdravje delavcev v zvezi z delom. Odgovorna najvišja vodstvena oseba delodajalca navadno prenese strokovne naloge na področju varnosti in zdravja pri delu na strokovnega delavca ali strokovno službo, vendar delodajalca zakon ne odvezuje kazenske[3] in odškodninske[4] odgovornosti. Prav tako tudi na načelo odgovornosti delodajalca ne vplivajo obveznosti delavcev na področju varnosti in zdravja pri delu. ZVZD v kazenskih določilih določa globo tako za delodajalca (pravno oziroma fizično osebo) kot za odgovorno osebo delodajalca.

Številni delavci zahtevajo od svojega delodajalca odškodnino za izgubljeno zdravje in bolečine zaradi poškodb pri delu in poklicnih bolezni. Delodajalec je lahko krivdno (nezadostno varstvo pri delu) ali nekrivdno odgovoren (objektivna odgovornost zaradi delovanja nevarne stvari oziroma nevarne dejavnosti nasploh). Škoda, ki jo utrpi delavec, je lahko premoženjska (nižji dohodki v času bolniške odsotnosti oziroma zaradi invalidske upokojitve, uničena osebna oblačila ipd.) in nepremoženjska (telesne bolečine, strah, iznakaženost, duševne bolečine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti). Odgovornost delodajalca se zmanjša, če je delavec s svojim ravnanjem prispeval k nastanku škode (na primer ne-

---

[2] 3. člen ZVZD: Delodajalec je oseba, ki na podlagi pogodbe o zaposlitvi zaposluje delavca. Kot delodajalec v smislu tega zakona se šteje tudi oseba, ki na kakršnikoli drugi pravni podlagi zaposluje delavca. Kot delodajalec se šteje tudi kmet ali fizična oseba, ki sam ali s člani svojih gospodarstev oziroma z družinskimi člani opravlja kmetijsko, pridobitno ali drugo dejavnost kot edini ali glavni poklic in ne zaposluje drugih oseb.

[3] 201. člen Kazenskega zakonika (KZ-1), Uradni list RS, št. 55/2008: (Ogrožanje varnosti pri delu): (1) Kdor v rudniku, tovarni, na gradbišču ali kakšnem drugem delovnem kraju uniči, poškoduje ali odstrani varnostne naprave in tako povzroči nevarnost za življenje ljudi, se kaznuje z zaporom do treh let. (2) Oseba, ki je odgovorna za varnost in zdravje pri delu v rudnikih, tovarnah, delavnicah, na gradbiščih ali drugih delovnih krajih in ne postavi varnostnih naprav ali ne skrbi za njihovo brezhibnost ali ne poskrbi za njihovo delovanje, kadar je potrebno, ali sicer ne ravna po predpisih ali tehničnih pravilih o varnostnih ukrepih in tako povzroči nevarnost za življenje ljudi, se kaznuje z zaporom do dveh let.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 11

upoštevanje pravil za varno delo). Mnogi slovenski delodajalci pa sklepajo z zavarovalnicami zavarovanja pred odgovornostjo zaradi poškodb pri delu (ne pa tudi zaradi poklicnih bolezni). Preko takšnega zavarovanja zavarovalnica delodajalcu povrne škodo, ki izhaja iz njegove odgovornosti do tretjih oseb. Vendar zgolj do višine zavarovane vsote.

Strokovni delavec oziroma strokovna služba[5]: Oceno tveganja, če so pri delodajalcu neznatna tveganja za zdravje zaposlenih, sme načeloma pripraviti delodajalec sam. V pomoč mu je vrsta pripomočkov, ki jih je mogoče kupiti na trgu ali jih je pripravila država[6]. Praviloma pa oceno tveganja pripravijo strokovni delavci z ustrezno izobrazbo. Delodajalec sme v skladu z zakonom urediti izvajanje strokovnih nalog varnosti in zdravja pri delu po lastni presoji. Toda če izbere izvajalca[7], ki nalogi strokovno ni kos in zaradi tega pride do poškodb in poklicnega obolevanja delavcev, je v skladu s 5. členom ZVZD za posledice kazensko in odškodninsko odgovoren. Delodajalec pa si praviloma zagotovi strokovnega delavca oziroma službo. Izbira lahko med dvema rešitvama. Zaposli lahko lastnega strokovnega delavca z ustrezno izobrazbo in strokovnim izpitom, kar zagotavlja njegovo stalno prisotnost. Druga možnost so zunanji strokovni delavci oziroma pravne in fizične osebe z dovoljenjem za delo po 46. členu ZVZD[8], ki za delodajalca opravljajo

(3) Če je dejanje iz prvega ali drugega odstavka tega člena storjeno iz malomarnosti, se storilec kaznuje z zaporom do enega leta.
(4) Če ima dejanje iz prvega, drugega ali tretjega odstavka tega člena za posledico hudo telesno poškodbo ene ali več oseb, se storilec za dejanje iz prvega ali drugega odstavka tega člena kaznuje z zaporom do petih let, za dejanje iz tretjega odstavka pa z zaporom do treh let.
(5) Če ima dejanje iz prvega, drugega ali tretjega odstavka tega člena za posledico smrt ene ali več oseb, se storilec za dejanje iz prvega ali drugega odstavka kaznuje z zaporom od enega do dvanajstih let, za dejanje iz tretjega odstavka pa z zaporom od enega do osmih let.

[4] 150. člen Obligacijskega zakonika, Uradni list RS, št. 97/2007: Za škodo od nevarne stvari odgovarja njen imetnik, za škodo od nevarne dejavnosti pa tisti, ki se z njo ukvarja.

[5] 18. člen ZVZD: Delodajalec mora za opravljanje strokovnih nalog v zvezi z zagotavljanjem varnosti pri delu določiti enega ali več strokovnih delavcev. Delodajalec določi vrsto, stopnjo in smer strokovne izobrazbe ter število strokovnih delavcev.

[6] Publikacije Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve RS Slovenije (http://www.mddsz.gov.si/si/publikacije/):
- Smernice za izdelavo izjave o varnosti z oceno tveganja za kmete
- Vsebina izjave o varnosti z ocenjevanjem tveganja
- Izjava o varnosti z ocenjevanjem tveganja - navodila in nasveti inšpektorjem dela
- Primer izjave o varnosti z ocenjevanjem neznatnih tveganj
- Nekatera odprta vprašanja v zvezi z izjavo o varnosti in usposabljanjem za varno delo ter vloga nadzora pri tem

[7] 28. člen ZVZD: Delodajalec se mora s svetom delavcev posvetovati o izbiri strokovnega delavca.

[8] Minister, pristojen za delo, izda pravni osebi ali samostojnemu podjetniku posamezniku, če izpolnjuje kadrovske, organizacijske, tehnične in druge pogoje, v skladu s 46. členom ZVZD dovoljenje za opravljanje štirih različnih strokovnih nalog. Nekateri izvajalci nimajo dovoljenja za vse vrste strokovnih nalog. Dovoljenje ali odvzem dovoljenja se vpiše v vpisnik, ki ga vodi ministrstvo, pristojno za delo. Vpisnik s seznamom pravnih in fizičnih oseb z dovoljenji za delo za različne strokovne naloge je objavljen na spletni strani http://www.mddsz.gov.si/. Avgusta 2008 je bilo na vpisniku 327 pravnih in fizičnih oseb.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 12

strokovne naloge v pogodbeno določenem obsegu. Predpis[9] določa kriterije, kdo sme pripraviti oceno tveganja.

Svet delavcev lahko izrazi morebitno nezadovoljstvo z delodajalčevo izbiro strokovnega delavca oziroma službe in predlaga drugačno rešitev. Lahko na primer opozori na visoka tveganja za varnost in zdravje delavcev in predlaga zaposlitev strokovnega delavca namesto zunanjega pogodbenega. Če gre za visoka tveganja lahko celo predlaga zagotovitev prisotnosti strokovnega delavca v vsaki izmeni.

Pooblaščeni zdravnik: Delodajalec mora v skladu z 20. členom ZVZD zagotoviti, da naloge zdravstvenega varstva pri delu opravlja pooblaščeni zdravnik[10], ki je specialist medicine dela[11]. Pooblaščenega zdravnika sreča vsak delavec na preventivnih zdravstvenih pregledih[12]. Med številnimi drugimi nalogami, ki jih pooblaščeni zdravnik opravlja za delodajalca, sodeluje tudi pri ocenjevanju tveganja na delovnem mestu[13]. V praksi oceno tveganja navadno pripravi predvsem tehnični strokovni delavec (varnostni inženir) oziroma služba. Navadno v izdelano oceno tveganja pooblaščeni zdravnik pri izbranih delovnih mestih vpiše le še zdravstvene omejitve. V slovenskih ocenah tveganja je zato praviloma več pozornosti namenjeno tveganju za poškodbe pri delu kot boleznim, povezanim z delom. Bolj aktivna vloga pooblaščenih zdravnikov pri ocenjevanju tveganja bi lahko zagotovila, da bo v bodoče enaka pozornost kot poškodbam pri delu namenjena tudi z delom povezanim boleznim, ki se razvijejo v daljšem obdobju. Stati-

---

[9] 10. člen Pravilnika o pogojih in postopku za pridobitev dovoljenja za delo za opravljanje strokovnih nalog varnosti pri delu (Uradni list RS, št. 42/2003): Delavci, ki izdelujejo strokovno podlago za izjavo o varnosti, morajo imeti visoko strokovno izobrazbo ustrezne tehnične smeri, tri leta delovnih izkušenj, opravljen strokovni izpit s področja varnosti in zdravja pri delu. Če imajo višjo strokovno izobrazbo z naslovom varnostni inženir, pa potrebujejo 10 let delovnih izkušenj na področju varnosti in zdravja pri delu ter opravljen strokovni izpit s področja varnosti in zdravja pri delu.

[10] 28. člen ZVZD: Delodajalec se mora s svetom delavcev posvetovati tudi o izbiri pooblaščenega zdravnika.

[11] 21. člen ZVZD: Naloge pooblaščenega zdravnika lahko opravljajo trije: javni zdravstveni zavod ter pravna ali fizična oseba s koncesijo za opravljanje dejavnosti v mreži zdravstvene službe, v skladu z zdravstvenimi predpisi. Tako v javnem zavodu kot pri koncesionarju pa sme naloge pooblaščenega zdravnika opravljati le specialist medicine dela.

[12] Pravilnik o preventivnih zdravstvenih pregledih delavcev (Uradni list RS, št. 87/2002) določa predhodne, usmerjene obdobne in druge usmerjene preventivne zdravstvene preglede. Po podatkih, ki jih je v letu 2008 zbralo Ministrstvo za javno upravo, je bilo v Sloveniji leta 2007 in 2006 letno opravljenih 59.208 predhodnih preventivnih, 111.665 obdobnih in 22.301 ciljani zdravstveni pregled.

[13] Čeprav je delodajalec odgovoren zgolj za varnost in zdravje pri delu, pooblaščeni zdravnik delodajalcu lahko predlaga celo ozaveščanje delavcev za zdrav življenjski slog (manj kajenja, uživanja alkohola, zlorabe zdravil, boj proti debelosti ipd). Bolj zdrav delavec je namreč tudi bolj produktiven. Promocija zdravja pomembno učinkuje na obseg bolniške odsotnosti z dela. Seveda pa je to prostovoljna dejavnost delodajalca, h kateri ga za razliko od odgovornosti za varnost in zdravje pri delu predpisi ne zavezujejo.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 13

stiki invalidskega in zdravstvenega zavarovanja namreč kažeta, da so stroški zaradi bolezni in posledične trajne invalidnosti višji kot zaradi poškodb pri delu.

V praksi zlasti manjši delodajalci od pooblaščenega zdravnika ne zahtevajo analize preventivnih zdravstvenih pregledov in tako skušajo zmanjšati stroške. Pooblaščeni zdravniki pa izvedejo zgolj storitve, ki so plačane. Posledično se izgubi možno znanje o zakonitostih obolevanja pri delodajalcu, kar bi lahko pokazalo na morebitne še neodkrite poklicne bolezni pri delodajalcu. Velja namreč, da obstaja sum poklicne bolezni tam, kjer delavci za neko boleznijo obolevajo pogosteje kot preostali del prebivalstva, ki ni izpostavljen obremenitvam, kakršne so pri delodajalcu!

Svet delavcev oziroma delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu naj delodajalcu v skupnem posvetovanju predlagata, da se pripravi ocena tveganja tudi na podlagi analize preventivnih zdravstvenih pregledov, ki jo pripravi pooblaščeni zdravnik in ki naj pokaže vzroke obolevnosti delavcev, ki je posledica dolgotrajne izpostavljenosti delavcev škodljivostim v delovnem okolju (hrup, prisilna drža in ponavljajoči se gibi pri delu, nevarne snovi ipd.). Svet delavcev naj tudi da pobudo za tesno sodelovanje tehnične službe varnosti in zdravja pri delu in pooblaščenega zdravnika že v fazi snovanja ocenjevanja tveganja.

Svet delavcev lahko izrazi morebitno nezadovoljstvo z delodajalčevo izbiro pooblaščenega zdravnika, kadar ta izgubi zaupanje delavcev ali sveta delavcev ter predlaga drugačno rešitev.

Inšpektor za delo: Nadzorstvo nad izvajanjem ZVZD, predpisov, izdanih na njegovi podlagi, in drugih predpisov o varnosti in zdravju pri delu, ter nad varnostnimi ukrepi, določenimi s splošnimi akti delodajalca in kolektivnimi pogodbami, opravlja inšpekcija dela[14]. Ta je pomemben zaveznik delavcev in delavskih zaupnikov[15]. Poleg ZVZD pooblastila inšpektorjev določa še Zakon o inšpekciji dela[16]. Inšpektor tako sme z odločbo prepovedati delodajalcu opravljanje delovnega procesa oziroma uporabo sredstev za delo do odprave nepravilnosti, če pri inšpekcijskem nadzorstvu ugotovi neposredno nevarnost za življenje ali zdravje delavcev. ZVZD v 31. členu določa, da svet delavcev lahko od delodajalca zahteva sprejem primernih ukrepov za odpravo in zmanjšanje tveganj za varnost in zdravje pri delu. Kadar meni, da delodajalec ni zagotovil varnostnih ukrepov, lahko

[14] Naslovi območnih enot inšpekcije za delo na spletni strani http://www.id.gov.si/si/o_inspektoratu/organizacija_inspektorata_rs_za_delo/obmocne_enote/.

[15] 55. člen ZVZD: Inšpekcija, ki opravlja nadzorstvo nad izvajanjem ZVZD, predpisov, izdanih na njegovi podlagi, in drugih predpisov o varnosti in zdravju pri delu ter nad varnostnimi ukrepi, o svojih ugotovitvah obvesti svet delavcev oziroma delavskega zaupnika za varnost in zdravje pri delu ter reprezentativne sindikate pri delodajalcu.

[16] Zakon o inšpekciji dela (ZID), Uradni list RS, št. 38-1523/1994.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 14

zahteva inšpekcijsko nadzorstvo inšpekcije za delo. Predstavnik sveta delavcev ima pravico prisostvovati inšpekcijskemu nadzorstvu ali nadzorstvu drugega organa, kadar ta opravlja nadzor nad zagotavljanjem varnosti in zdravja pri delu. Delodajalec mora seznaniti svet delavcev ter sindikate delodajalca z ugotovitvami, predlogi ali ukrepi organov nadzora.

V Inšpektoratu Republike Slovenije za delo je bilo v letu 2007 zaposlenih 84 inšpektorjev za delo, toda zgolj del jih je specializiranih za varnost in zdravje pri delu. V Sloveniji je 12 območnih enot inšpektorata: Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Trbovlje, Postojna, Koper, Velenje, Nova Gorica, Brežice, Novo mesto in Murska Sobota. Na področju varnosti in zdravja pri delu je bilo opravljenih 8169 inšpekcijskih pregledov. Vseh ugotovljenih kršitev s področja varnosti in zdravja pri delu je bilo 12.318 (vseh delodajalcev na dan 31. 12. 2007 je bilo kar 162.823!). Izvedli so nadzor zagotavljanja desetih osnovnih obveznosti delodajalcev po ZVZD na osnovi reprezentativnega vzorca pri 862 naključno izbranih delodajalcih. Izvajali so tudi usmerjene akcije za preverjanje izvajanja predpisov o varnosti ter zdravju pri delu pri delodajalcih v posameznih dejavnostih. Skupno je bilo v letu 2007 opravljenih 14 akcij, od tega jih je bilo šest kombiniranih s področjem nadzora delovnih razmerij, štiri pa samo na področju varnosti in zdravja pri delu. Inšpektorat RS za delo se je v letu 2007 preko Odbora glavnih inšpektorjev za delo pri Evropski komisiji vključil tudi v evropski projekt, katerega cilj je bil doseči večjo skladnost s predpisi EU za zmanjšanje tveganja nastanka bolezni kostnomišičnega sistema.

Svet delavcev ali delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu: ZVZD v 28. in 29. členu določa, da mora delodajalec predstavnikom delavcev omogočiti, da sodelujejo pri obravnavi vseh vprašanj, ki v skladu s predpisi zadevajo zagotavljanje varnega in zdravega dela. Teoretično imamo v Sloveniji tri vrste izvoljenih delavskih predstavnikov za varnost in zdravje pri delu glede na uvrstitev delodajalca v javni oziroma zasebni sektor. Kjer so delavci v zasebnem sektorju izvolili svet delavcev, v skladu s predpisi, ki urejajo sodelovanje delavcev pri upravljanju[17], ta zastopa delavce tudi glede varnosti in zdravja pri delu. Glede na število zaposlenih pri delodajalcu ima od 3 do 13 ali celo več članov, kar omogoča delitev dela, več posvetovanja z delavci in več finančnih sredstev za delo. Če je pri delodajalcu v zasebnem sektorju manj kot 20 zaposlenih, pa namesto sveta delavcev izvolijo delavskega zaupnika, ki ima sicer enaka pooblastila in pravice kot svet delavcev. Tretja vrsta delavskega predstavnika je možna tako v zasebnem kot v javnem sektorju. Gre za delavskega zaupnika za varnost in zdravje pri delu, ki je izvoljen v skladu z ZVZD. V zasebnem sektorju ga smejo delavci izvoliti povsod tam, kjer niso izkoristili pravice, da si izvolijo svet delavcev. Volijo pa ga tudi delavci v javnem sektorju. Za razliko od najmanj tričlanskega sveta delavcev gre pri njem

[17] Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU), Uradni list RS, št. 42/1993

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 15

vedno zgolj za eno osebo ne glede na število zaposlenih pri delodajalcu in zgolj za pooblastila na področju varnosti in zdravja pri delu[18]. In kako je tam, kjer delavci svojega predstavnika sploh niso izvolili? Delodajalec mora v delovnem času in torej na lastne stroške prekiniti delovni proces in na zboru delavcev izvesti obvezna posvetovanja z delavci o oceni tveganja ali drugem varnostnem ukrepu. Zanj je takšno posvetovanje gotovo dražje. Zato se je že dogodilo, da je delodajalec kar sam določil delavskega predstavnika, kar je protizakonito. Pravi delavski predstavnik je zgolj tisti delavec, ki so ga izvolili zaposleni po postopkih, določenih v ZSDU. Svet delavcev oziroma delavski zaupnik v imenu delavcev sodeluje v ocenjevanju tveganja[19], pri tem po posvetovanju z delavci zastopa njihove interese in pobude[20], s podpisom potrdi sodelovanje pri nastanku te listine, prejme od delodajalca listino v trajno uporabo ter daje pobude za njeno izboljšanje.

Svet delavcev naj tudi v primeru ocene tveganja obvesti inšpekcijo dela, če delodajalec ne upošteva utemeljenih predlogov sveta delavcev za izboljšanje varnosti in zdravja pri delu.

Kadar je delavskega zaupnika določil delodajalec, namesto da bi ga izvolili delavci sami, naj delavci na to opozorijo inšpekcijo dela in sindikat.

Sindikat: ZVZD sindikatu v zvezi z ocenjevanjem tveganja odreja na videz manj pomembno vlogo kot izvoljenim delavskim predstavnikom[20]. ZSDU pa priznava ključno vlogo sindikata tako, da mu določa pomembno vlogo pri določanju kandidatov[21], izmed katerih nato delavci izvolijo svoj svet. Sindikat torej sme kandidirati kandidate, ki jim zaupa in ki imajo med delavci ugled. Sme pa tudi začeti postopek za odpoklic člana sveta delavcev, ki ga je sam kandidiral[22]. Tako pri nas kot v vsej Evropski uniji pa sindikat izvaja usposabljanja[23] izvoljenih delavskih predstavnikov za varnost in zdravje pri delu. Tako jim omogočijo od delodajalca neodvisen vir informacij in s tem priložnost za učinkovito delo. Delodajalec pa mora sindikatu izročiti

---

[18] 107. člen ZSDU: Z globo od 4.000 do 20.000 evrov se kaznuje za prekršek pravna oseba in od 1000 do 2000 evrov odgovorna oseba pravne osebe oziroma 2000 do 4000 evrov samostojni podjetnik posameznik, če ne omogoči dela in ne zagotovi pravic delavskemu zaupniku, če ovira ali onemogoča opravljanje aktivnosti članov sveta delavcev ali njihovo redno delo.

[19] 28. člen ZVZD: Delodajalec mora svetu delavcev in sindikatom posredovati izjavo o varnosti.

[20] 7. člen ZSDU: S pravico do sodelovanja delavcev pri upravljanju se ne posega v pravice in obveznosti sindikatov in združenj delodajalcev, da ščitijo interese svojih članov. Svet delavcev se mora vzdržati kakršnihkoli oblik sindikalnega boja.

[21] 27. člen ZSDU: Pravico predlagati kandidate za člane sveta delavcev ima (med drugimi) tudi vsak reprezentativni sindikat v družbi.

[22] 48. člen ZSDU: Postopek za odpoklic člana sveta delavcev se začne na podlagi pisne zahteve najmanj 10% delavcev z aktivno volilno pravico oziroma reprezentativnega sindikata v družbi, če gre za člana sveta, ki ga je kandidiral ta sindikat.

[23] 63. člen ZSDU: Člani sveta delavcev imajo pravico do 40 plačanih ur na leto za izobraževanje, potrebno za učinkovito delo sveta delavcev.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 16

listino izjava o varnosti z oceno tveganja, kar sindikatu poleg tesnega sodelovanja z izvoljenim svetom omogoča dober pregled nad problematiko.

Svet delavcev in sindikat pri delodajalcu morata sodelovati in redno izmenjavati informacije in stališča. Pri tem upoštevata, da jima zakonodaja določa različne vloge in pooblastila[24]. Izogniti se morata pasti, da v nasprotju s koristjo zaposlenih tekmujeta ali si celo nasprotujeta. Če sindikat, ki je kandidiral člana sveta delavcev na volitvah sveta delavcev, ugotovi, da ta deluje v nasprotju z interesi zaposlenih, sme predlagati njegov odpoklic.

Zunanji strokovnjaki: ZSDU omogoča[25], da svet delavcev na svoje seje povabi zunanje strokovnjake in zagotavlja tudi vir sredstev[26] za njihovo plačilo. Svet delavcev torej lahko najame neodvisne zunanje strokovnjake, da bi lažje oblikoval mnenje o pripravljenih strokovnih podlagah za oceno tveganja[27]. Svet delavcev ima namreč za oblikovanje mnenja razmeroma malo časa – največ 15 koledarskih dni. Zunanji sodelavec lahko olajša odgovorno delo sveta delavcev pri oblikovanju mnenja.

Pomanjkljivost ZSDU: Svet delavcev nima pravice zadržanja odločitve delodajalca in v kazenskih določbah ne določa globe za delodajalca, če opusti obveznost posvetovanja iz 91. člena ZSDU!

Svet delavcev oziroma delavski zaupnik naj upoštevajoč 30- oziroma 15-dnevne roke za posvetovanja z delodajalcem o predlogu ocene tveganja pravočasno (65. člen ZSDU) sklene dogovor z delodajalcem o obsegu sredstev za plačilo zunanjih strokovnjakov.

---

[24] 61. člen ZSDU: Svet delavcev lahko na svoje seje povabi strokovnjake iz družbe ali izven nje, vodilno osebje, predstavnike reprezentativnih sindikatov in predstavnike združenj delodajalcev.

[25] 10. člen ZVZD: Delodajalci in delavci oziroma njihovi predstavniki se morajo o vprašanjih varnosti in zdravja pri delu medsebojno obveščati, skupno posvetovati ter soodločati v skladu s tem zakonom in predpisi o sodelovanju delavcev pri upravljanju.

[26] 65. člen ZSDU: Delodajalec krije nujne stroške za delo sveta delavcev … Stroške oseb iz 61. člena tega zakona krije družba le, če je bilo tako predhodno dogovorjeno z delodajalcem in v obsegu, ki je bil dogovorjen, najmanj pa 50% povprečne plače mesečno na zaposlenega v družbi na vsakega člana sveta delavcev. Svet delavcev uporablja ta sredstva po lastni presoji, vendar le za financiranje svojega dela.

[27] 91. člen ZSDU: Delodajalec mora pred sprejemom obveščati svet delavcev in zahtevati skupno posvetovanje glede vprašanj varnosti in zdravja delavcev pri delu. Potrebne informacije mora delodajalec posredovati svetu delavcev najmanj 30 dni pred sprejemom odločitve, rok za predlagano skupno posvetovanje pa mora biti najmanj 15 dni pred sprejemom odločitev.
92. člen ZSDU: Skupno posvetovanje med svetom delavcev in delodajalcem predstavlja dolžnost delodajalca, da seznani svet delavcev o predvidenih odločitvah glede vprašanj varnosti in zdravja delavcev pri delu, se z njim posvetuje in si prizadeva za uskladitev stališč.
28. člen ZVZD: Delodajalec se mora s svetom delavcev posvetovati o izjavi o varnosti.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 17

Svet delavcev lahko pomoč išče pri različnih vrstah zunanjih strokovnjakov. Sindikat dejavnosti in območna organizacija ZSSS učinkovito svetujeta o pravicah delavcev in strokovni podpori soupravljalskih opravil. Glede strokovnih vprašanj tehničnega varovanja pa lahko nasvet išče pri pravnih in fizičnih osebah z ustreznim dovoljenjem za delo iz seznama na spletni strani http://www.mddsz.gov.si/. Najbolj številčno in vsestransko ponudbo strokovnjakov različnih strok pa imata dva ponudnika, ki v Sloveniji zato veljata za strokovno avtoriteto: IVD Inštitut za varstvo pri delu in varstvo okolja Maribor, Valvasorjeva ulica 73, 2000 Maribor in ZVD Zavod za varstvo pri delu, d. d., Chengdujska cesta 25, 1000 Ljubljana. Doktrinarna institucija na področju medicine dela pa je Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, Poljanski nasip 58, Ljubljana.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 18

KAJ JE IZJAVA O VARNOSTI Z OCENO TVEGANJA IN KAKO NASTANE

Kot pove samo ime, je izjava o varnosti z oceno tveganja delodajalčeva listina, sestavljena iz izjave in ocene. Izjava[28] je navadno kratko besedilo, pod katerim se podpiše odgovorna oseba pri delodajalcu in pisno potrdi, da izvaja vse ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu, glede preprečevanja nevarnosti in tveganja pri delu, obveščanja in usposabljanja delavcev, dajanja navodil, ustrezne organiziranosti ter zagotavljanja potrebnih materialnih sredstev v te namene. Ocenjevanje tveganja je drugi del te listine.

ZVZD zahteva pisno izjavo, čeprav danes združenja malih delodajalcev menijo, da bi za fizične osebe, ki ne zaposlujejo delavcev in torej niso delodajalci, zadostovala ustna. Tako naj bi se odpravilo neutemeljeno administrativno breme oziroma strošek. Zahteva je pretirana, saj pravilnik za male delodajalce z do 10 zaposlenimi v prilogi III dopušča tako preprosto oceno, da jo lahko, če le gre za neznatna tveganja, pripravi fizična oseba sama.

Čeprav lahko delodajalec in njegovi pooblaščeni strokovni delavci samostojno izbirajo svoji velikosti, organizaciji dela in proizvodnji najprimernejšo metodo ocenjevanja tveganja, pa predpisi in smernice[29] razmeroma natančno opredeljujejo, kakšen naj bo končni izdelek. Ocenjevanje tveganja pri delodajalcih s številnimi delovnimi mesti, kjer se pojavljajo različne nevarnosti in tveganja za varnost in zdravje pri delu, je v resnici obsežen in strokovno zahteven večmesečni projekt. Toda temeljna načela ocenjevanja so enostavna in jih zlahka dojame vsakdo. Torej more po svojih zmožnostih v postopku ocenjevanja smiselno sodelovati prav vsak delavec in prav gotovo vsak svet delavcev[30].

Za izdelovanje ocene tveganja je na trgu že več odličnih računalniških aplikacij, ki izdelovalca vodijo korak za korakom in zagotavljajo, da ni

---

[28] Glej prilogo I k temu priročniku s primerom izjave o varnosti.

[29] Pravilnik o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja, Uradni list RS, št. 30/2000. Praktične smernice za oceno tveganja pri delu z nevarnimi kemičnimi snovmi, Uradni list RS 56/2007.

[30] Ne nazadnje sta cilja evropske kampanje za varnost in zdravje pri delu 2008 /2009 (http://si.osha.europa.eu/EK2008-2009/index.htm) med drugim tudi odpraviti napačna prepričanja, da gre za kompliciran in birokratski postopek, ki ga lahko izvajajo samo strokovnjaki, ter promovirati vključevanje delavcev in njihovih predstavnikov v postopek ocenjevanja tveganja.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 19

zanemarjena nobena sestavina[31]. Čeprav delo strokovnih služb delodajalcev ostaja obsežno in odgovorno, pa danes že poznamo odgovore na številne dileme iz let 2001 in 2002, kako oceno strokovno ustrezno pripraviti. Toliko več je zato časa in potrebe, da se delodajalec oziroma njegove pooblaščene osebe s svetom delavcev na primeren in uporabniku prijazen način posvetujejo.

Prav gotovo ni potrebno, da bi delavci in sveti delavcev sodelovali prav v vsakem koraku ocenjevanja oziroma občasne revizije ocene tveganja. Povsem razumno pa je pričakovati, da strokovna služba, ki pripravlja strokovne podlage za oceno, že v začetku v okviru posvetovanja med delodajalcem in svetom delavcev pripravi kratko predstavitev načrta dela. Jasna predstava celotnega postopka in njegovih ciljev bo omogočila opredelitev tistih korakov, kjer je smiselno in celo zaželeno sodelovanje delavcev. Odrivanje delavcev in delavskih predstavnikov od tega procesa bi kazalo prej na nestrokovnost in nesamozavest izvajalcev. Vzbujalo bi lahko celo vprašanja, katere nevarnosti in tveganja želijo zakriti pred delavci.

Svet delavcev naj na rednem posvetovanju z delodajalcem da pobudo za predstavitev in načrtovanje sodelovanja delavcev pri ocenjevanju tveganja.

Svet delavcev naj kot obvezno sestavino zahteva analizo preventivnih zdravstvenih pregledov, da bi lahko bili določeni tudi ukrepi za preprečevanje dolgoročnejših okvar zdravja, kot so na primer mišičnokostne bolezni in druge poklicne bolezni.

Mnoge ocene tveganja, ki so jih izvajalci delodajalcu poslali kar po pošti, ne da bi sploh obiskali proizvodnjo, ne prinašajo ne delodajalcu in ne delavcu višje varnosti in zdravja pri delu. Njihov namen je zgolj hiter zaslužek izvajalca, nelojalna konkurenca strokovno odgovornim in resnim izvajalcem in zgolj formalna izpolnitev obveznosti, da bi se izognili globi inšpektorja za delo. Kjer delavski zaupniki posumijo kaj takega, naj v skladu z 28. členom ZVZD delodajalcu posredujejo mnenje, da naj izvajalca zamenja z boljšim, ki naj izdela ustreznejšo oceno tveganja. Če ta opozoril ne bo upošteval, pa naj za arbitra pokličejo inšpekcijo dela. Nestrokovno pripravljena ocena tveganja namreč ogroža varnost in zdravje delavcev!

Svet delavcev pa naj se posvetuje tudi z delavci, ko je pripravljen osnutek ocene tveganja in se ti torej lahko seznanijo z naborom ugotovljenih nevarnosti in stopnje tveganja za lastno delovno mesto. Takrat je čas, da opozorijo, če v naboru manjka tisto, kar sami občutijo kot škodljivo za svoje zdravje.

Dokumentacija o ocenjenem tveganju mora biti podana v pisni obliki, lahko pa se poda tudi grafično v obliki diagramov, simbolov, skic in na-

[31] Glej nagrado Avgusta Kuharja za izjemni dosežek v stroki varnosti in zdravja pri delu za leto 2008 (http://www.fundacija-avgustakuharja.si/).

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 20

črtov. Obvezna sestavina so podatki o prejšnjih pregledih in preskusih delovnega okolja in delovnih sredstev[32]. Pravilnik določa, da mora biti listina opremljena tudi s podatki, kdo in kdaj jo je pripravil, za katera delovna mesta, za koliko delavcev ipd. Vsak podatek iz ocene mora biti namreč preverljiv, vsakdo prevzema svoj del odgovornosti za njeno resničnost in kakovost.

Shematična predstavitev elementov ocene tveganja[33]:

Delovno mesto	Nevarnosti	Tveganje je	Ukrepi za zmanjšanje tveganja	Ime in priimek osebe, ki je odgovorna za izvedbo ukrepa, in rok za izvedbo
1				
2				
3				
Itd.				

OPOMBA: Značilnost ocen tveganja je, da so v takšno shematično razpredelnico nevarnosti in tveganja za posamezna delovna mesta vpisana v kratkih alinejah s sklicevanji na opis značilnosti proizvodnega ali delovnega procesa iz uvodnega dela. Gre torej za pregleden seznam, ki ga je mogoče učinkovito uporabiti. Glej primer ocene tveganja za delovno mesto vzdrževalec naprav v prilogi III.

Seznam delovnih mest v oceni tveganja: Obvezna sestavina ocene tveganja je podatek o delovnih mestih, organizacijskih enotah delodajalca in številu delavcev. Določanje delovnih mest, za katera bo ocena tveganja pripravljena, je eden ključnih korakov, od katerih bo odvisna kakovost in uporabnost ocene! Pri manjših delodajalcih, kjer je razmeroma malo različnih delovnih mest, se to morda zdi enostavna naloga. Toda večji delodajalci morajo pogosto pripraviti oceno za mnogo različnih delovnih mest. Izdelovalci ocene tveganja seveda danes uporabljajo računalniške programe in upoštevajo opis del in nalog oziroma vrste dela[34]. Pogosto izdelovalci pripravijo oceno tveganja za

[32] Svet delavcev naj zahteva, da je obvezna sestavina tudi analiza preventivnih zdravstvenih pregledov, da bi lahko bili določeni tudi ukrepi za preprečevanje dolgoročnejših okvar zdravja, kot so na primer mišičnokostne bolezni in druge poklicne bolezni.

[33] Svet delavcev oziroma delavski zaupnik naj zavrne oceno tveganja, v kateri manjka eden od teh zahtevanih elementov. Navadno manjka ime in priimek osebe, ki je odgovorna za izvedbo dodatnih varnostnih ukrepov, ali pa rok za izvedbo. To je lahko znak, da gre za oceno tveganja, ki v praksi ne prinaša boljše varnosti in zdravja pri delu.

[34] Akt o organizaciji in sistemizaciji delovnih mest opredeljuje nazive delovnih mest in njihove opise oziroma vrste del, ki jih delavci morajo opravljati. Ta akt sprejme delodajalec po skupnem posvetovanju s svetom delavcev oziroma po pridobitvi mnenja sindikatov (8. člen Zakona o delovnih razmerjih, Uradni list RS, št. 42/2002, 103/2007). Oceno tveganja je potrebno pripraviti za prav vsako delovno mesto in ne zgolj za tista, ki veljajo za »fizično težka«. Delodajalec je namreč dolžan varnost zagotoviti vsakemu delavcu.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 21

skupino delovnih mest, če menijo, da zanje veljajo enake nevarnosti in tveganja.

Svet delavcev naj oceni, ali prav vsako od delovnih mest, za katera je bila pripravljena skupinska ocena tveganja, sodi v tako skupino. Včasih namreč se pri posameznem delovnem mestu pojavlja vsaj ena nevarnost, ki je drugačna kot pri preostali skupini. Na primer: čeprav blagajničar opravlja podobna dela kot drugi delavci v računovodstvu, pa ga od ostalih loči nevarnost, da ga zaradi dela z gotovino oropajo. Delodajalec mu je torej dolžan zagotoviti dodatne varnostne ukrepe in ločeno oceno tveganja. Ocena tveganja je danes pogosto ne le podlaga za določanje ukrepov za varnost delavcev, ampak tudi za druge pravice, kakršne so dodatki k plači zaradi občasnih težjih delovnih razmer in obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje.

Pravilnik zahteva, da so v oceni tveganja opredeljena delovna mesta in delavci, ki so izpostavljeni tveganju. Opredelitev delovnih mest in delavcev, ki so izpostavljeni tveganju, obsega podatke o področju ocenjevanja tveganja (delovno mesto, delovno okolje, organizacijska enota, podjetje), podatke o številu delavcev na področju, za katero se izvaja ocenjevanje tveganja, ter opis tehnoloških postopkov v vseh delovnih enotah, vključno z notranjim transportom in vzdrževanjem.

Prav je, da delodajalec oceni tveganje tudi za vse druge osebe, ki so izpostavljene tveganju, kot so kupci, poslovni partnerji, slučajni mimoidoči ipd. Posebni predpisi urejajo odgovornost za varnost delavcev, kadar so na istem delovišču delavci različnih delodajalcev. Na primer: Uredba o zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih, Uradni list RS, št. 83/2005.

Nevarnosti: Nevarnost je okoliščina ali stanje, ki lahko ogrozi ali poškoduje delavca oziroma okvari njegovo zdravje. ZVZD pozna tri vrste poškodb zdravja: poškodba pri delu, poklicna bolezen[35] in druga bolezen v zvezi z delom. Predpisi delodajalca zavezujejo, da obvezno invalidsko[36] in zdravstveno[37] zavarujejo zaposlene delavce za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni.

ZVZD delodajalca obvezuje, da inšpekciji dela na predpisanem obrazcu sporoča vsako smrtno poškodbo oziroma poškodbo, zaradi katere je delavec nezmožen za delo najmanj tri zaporedne delovne dni, kolektivno nezgodo, nevarni pojav ali ugotovljeno poklicno bolezen. Delodajalec

[35] Pravilnik o seznamu poklicnih bolezni, Uradni list RS, št. 85/2003.
Pravilnik o pogojih za določitev bolezni zaradi izpostavljenosti azbestu in merilih za določitev višine odškodnine, Uradni list RS, št. 61/2007.

[36] Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), Uradni list RS, št. 106/1999.

[37] Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ), Uradni list RS, št. 9/1992.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 22

mora o smrtni poškodbi takoj obvestiti tudi organ, pristojen za notranje zadeve. ZVZD določa tudi, da mora delodajalec voditi evidenco o poškodbah pri delu, kolektivnih nezgodah, nevarnih pojavih, ugotovljenih poklicnih boleznih in o boleznih v zvezi z delom ter o njihovih vzrokih[38]. Tudi te evidence so namreč obvezna podlaga za ocenitev stopnje tveganja na posameznih delovnih mestih.

Po podatkih Inšpektorata RS za delo se je v letu 2007 smrtno poškodovalo pri delu 29 delavcev, vsi moškega spola. Po oceni (ni uradnega slovenskega podatka!) Mednarodne organizacije za delo (http://www.ilo.org/) pa je bilo leta 2003 v Sloveniji 681 umrlih zaradi z delom povezanih bolezni (največ zaradi posledic izpostavljenosti nevarnim snovem), kar pomeni, da je približno 4 % skupne mortalitete povezano z delom.

V skladu z mednarodnimi konvencijami se med poškodbe pri delu sicer štejejo tudi poškodbe delavca na poti na delo in z dela, za katere pa navadno delodajalec ni kriv. Zato slovenska statistika rada ta skupni podatek očisti in obravnava zgolj poškodbe, ki so nastale v delovnem okolju. Vedeti je treba, da je v preteklega pol stoletja slovenska stroka varnosti in zdravja pri delu dosegla izredno zmanjšanje števila poškodb pri delu in seveda tudi smrtnih poškodb, čeprav primerjava z nordijskimi državami kaže, da je izboljšanje še vedno možno. Da je danes manj odrezanih prstov in mrtvih delavcev, velja pripisati sistematičnemu preventivnemu delu, pri katerem je najpomembnejša prav ocena tveganja.

Manj smo lahko zadovoljni s slovenskimi dosežki na področju poklicnih bolezni, saj se je stanje po letu 1990 poslabšalo. Sum poklicne bolezni naj bi postavljal pooblaščeni zdravnik pri preventivnem zdravstvenem pregledu[39], vendar je od delodajalca finančno odvisen, kar omejuje njegovo delo v skladu z doktrino. Posledica je absurdno nizko število verificiranih poklicnih bolezni. ZSSS je po letu 1990 vsako vlado Republike Slovenije brez uspeha prepričevala, da je treba predpise spremeniti[40]. Zaradi neodkritih poklicnih bolezni se namreč ustvarja lažni vtis, da slovenski delavci poklicno ne obolevajo! Ker evidence delodajalcev posledično ne beležijo verificiranih poklicnih bolezni, v oceno tveganja pogosto ni vpisana nevarnost za nastanek poklicne bolezni in posledično ni ugotovljena realna ocena tveganja za njihov nastanek!

---

[38] 28. člen ZVZD: Delodajalec mora svetu delavcev in sindikatom posredovati evidence o poškodbah pri delu, kolektivnih nezgodah, nevarnih pojavih, ugotovljenih poklicnih boleznih in o boleznih v zvezi z delom ter o njihovih vzrokih.

[39] Pravilnik o preventivnih zdravstvenih pregledih delavcev, Uradni list RS, št. 87/2002, 29/2003, 124/2006.

[40] Več o poklicnih boleznih v publikacijah ZSSS:
Mišično-kostne bolezni - Slabo razumljena "pandemija", Roland Gauthy, ZSSS, 2007.
Poklicni rak: zapostavljena bolezen , Marie-Anne Mengeot, Tony Musu in Laurent Vogel, ZSSS, 2007.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 23

Tako v Sloveniji kot v Evropski uniji nasploh delavci najpogosteje poklicno obolevajo zaradi mišičnokostnih bolezni (obrabe hrbtenice v vratu in ledvenem delu, ramenskega obroča, sklepov, mišične bolezni), poklicne naglušnosti itd. Svet delavcev naj zavrne oceno tveganja, ki za posamezna delovna mesta ne določa nevarnosti in tveganja zaradi poklicnih bolezni.

Svet delavcev naj se na ocenjevanje tveganja pripravi ne le upoštevajoč delodajalčeve evidence o poškodbah pri delu in poklicnih boleznih. Zahteva naj tudi analizo obolevnosti delavcev po posameznih obratih oziroma delih proizvodnje, ki jo na podlagi preventivnih zdravstvenih pregledov pripravi pooblaščeni zdravnik.

V praksi zlasti manjši delodajalci od pooblaščenega zdravnika ne zahtevajo takšne analize in tako skušajo zmanjšati stroške. Pooblaščeni zdravniki pa izvedejo zgolj storitve, ki so plačane. Posledično se izgubi možno znanje o zakonitostih obolevanja pri delodajalcu, kar bi lahko pokazalo na morebitne še neodkrite poklicne bolezni pri delodajalcu. Velja namreč, da obstaja sum poklicne bolezni tam, kjer delavci za neko boleznijo obolevajo pogosteje kot preostali del prebivalstva, ki ni izpostavljen obremenitvam, kakršne so pri delodajalcu!

Toda izkoristi naj tudi druge možnosti, ki jih omogoča ZSDU! Svet delavcev naj se pred prvim ocenjevanjem oziroma revizijo ocenjevanja tveganja posvetuje z vsemi zaposlenimi o tem, kaj delavci sami občutijo kot tisto, kar škodi njihovemu zdravju. Takšno posvetovanje ni zahtevno pri malem delodajalcu. Če pa je zaposlenih več sto in delajo v različnih organizacijskih enotah, je to zelo zahtevna naloga. ZSDU svetu delavcev omogoča, da se posvetuje z delavci[41]. Tako zbrane informacije nato koristno uporabi pri oblikovanju mnenj in predlogov v postopku ocenjevanja tveganja.

Svet delavcev mora zastopati interese za varno in zdravo delo prav vseh zaposlenih, tako tistih iz proizvodnje kot tistih iz administracije. Kar 40 % vseh v Sloveniji zaposlenih pri delu uporablja računalnik. Tudi prisilne drže pred zaslonom vodijo v obrabo hrbtenice in okvare oči zaradi dolgih ur dela, ko je oko prisiljeno gledati zgolj na enako kratko razdaljo.

---

[41] 63. člen ZSDU: Člani sveta delavcev imajo pravico do najmanj treh plačanih ur na mesec za posvetovanje z delavci. Z dogovorom med delodajalcem in svetom delavcev se lahko določi večje število ur v okviru delovnega časa, namenjenih posvetovanju članov sveta delavcev z delavci, ter druge ugodnosti, povezane z delom sveta delavcev. Čas in kraj posvetovanja se sporazumno določita med direktorjem in svetom delavcev, upoštevaje potrebe delovnega procesa.
69. člen ZSDU: Svet delavcev ima pravico sklicati zbor delavcev. Možen je tudi sklic po posameznih organizacijskih enotah ali delih delovnega procesa v družbi. Zbor delavcev dislocirane enote ima pravico sklicati tudi odbor sveta delavcev dislocirane enote.
70. člen ZSDU: Svet delavcev oziroma odbor sveta delavcev lahko povabi na zbor delavcev zunanje strokovnjake.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 24

Delavci bodo najverjetneje svetu delavcev zaupali ne le, kaj na konkretnem delovnem mestu škoduje njihovemu zdravju, ampak tudi, kakšen ukrep delodajalca bi po njihovem mnenju najbolje zaščitil njihovo zdravje. Čeprav nekatere nevarnosti lahko oceni le strokovnjak (na primer nevarne snovi), pa druge lahko prepozna vsakdo z zdravim razumom. Praksa kaže, da so številne prikrivane poklicne bolezni dokazali delavci sami (glej publikacijo ZSSS o poklicnem raku).

Svet delavcev pa lahko posvetovanje z delavci opravi tudi v obliki anonimne ankete, s katero delavci pisno poročajo. Gre za zahtevnejši pristop, ki zahteva dobro načrtovanje ne le vprašanj, ampak tudi možnosti za obdelavo odgovorov. Velja načelo – čim bolj enostavno! Seveda pa lahko svet delavcev najame zunanje strokovnjake, da anketirajo delavce.

Evropska fundacija za izboljševanje življenjskih in delovnih razmer iz Dublina (http://www.eurofound.europa.eu/) je leta 2005 anketirala 800 slovenskih delavcev, ali delovne razmere škodijo njihovemu zdravju in o kakšnih posledicah na zdravju poročajo. Kar 45,6 % slovenskih delavcev je odgovorilo, da sta njihovo zdravje in varnost ogrožena zaradi dela (v vsej EU zgolj 28,6 %!). O že nastalih zdravstvenih težavah zaradi dela je poročalo 62,3 % delavcev (v 27 članicah EU le 35,4 %). Poročali so o težavah s sluhom, vidom, kožo, dihanjem, o bolečinah v hrbtu in trebuhu ter mišicah, o obolenju srca in glavobolih. Toda tudi o psihičnih posledicah, kot so stres, vsesplošna utrujenost, težave s spanjem, anksioznost in razdražljivost. Ne pozabimo: za plačo smo dolžni delati, ne pa tudi žrtvovati svojega zdravja.

Pravilnik opredeljuje vrste nevarnosti, ki obstajajo pri delu na delovnem mestu. Povezane so z naslednjimi dejavniki, ki jih morajo pripravljalci oziroma delodajalčevi strokovni delavci vnesti v oceno tveganja posameznega oziroma skupine delovnih mest (glej Prilogo IV):

1. mehanski dejavniki v zvezi z uporabo delovne opreme,
2. dejavniki v zvezi z načinom dela in razporeditvijo delovnih mest,
3. dejavniki v zvezi z električno energijo,
4. dejavniki v zvezi z nevarnimi snovmi,
5. fizikalni dejavniki,
6. biološki dejavniki,
7. ekološke razmere,
8. dejavniki v zvezi z razmerjem delavca do delovnega mesta,
9. psihološki dejavniki,
10. dejavniki v zvezi z organizacijo dela[42],
11. ostali dejavniki.

[42] Okvirni sporazum o stresu v zvezi z delom evropskih socialnih partnerjev iz oktobra 2004 (www.zsss.si), prevod je Ekonomsko-socialni svet potrdil na 166. seji 23. 4. 2008: Stres je stanje, ki ga spremlja fizično, psihično ali socialno slabo počutje ali disfunkcije, ki izvirajo iz občutka po-

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 25

Ocenjevanje ravni oziroma stopnje tveganja: Tveganje, da bo zaradi nevarnosti, ki na delovnem mestu obstaja, dejansko prišlo do okvare zdravja, je lahko v več stopnjah od neznatnega do nesprejemljivo visokega.

Ocenjevanje tveganja je kombinacija teh elementov:

1. Resnosti (možne poškodbe ali bolezni, ki lahko nastanejo zaradi obravnavane nevarnosti), ki se oceni z upoštevanjem, kaj ali koga naj se zaščiti, ter resnosti poškodb ali zdravstvenih okvar (obseg poškodbe glede na število udeležencev).
2. Verjetnosti nastanka poškodbe, ki je odvisna od pogostosti in trajanja izpostavljenosti oseb nevarnostim, verjetnosti nastanka nevarnega dogodka, tehničnih in drugih možnosti izognitve poškodbi ali njene omejitve. O verjetnosti nastanka nevarnega dogodka se sklepa iz zanesljivih statističnih podatkov, nezgod, poškodb in zdravstvenih okvar v preteklosti. Upoštevajo se tudi tehnične in druge možnosti za izognitev in omejitev poškodbe.

Obvezno usposabljanje delavcev in pisna navodila delodajalca za varno delo so prav gotovo najpomembnejša pri sistemskem preprečevanju poškodb pri delu in poklicnih bolezni. Mednarodne izkušnje kažejo, da številni delodajalci varčujejo tudi tako, da delavcem, zaposlenim za določen čas, ne zagotovijo ustreznega usposabljanja in osebne varovalne opreme. Pri tem upajo, da do poškodb zdravja ne bo prišlo zaradi kratkega obdobja izpostavljenosti. Statistika pa prav tako kaže, da je pogostnost poškodb pri delu (tudi smrtnih) višja prav pri delavcih migrantih/tujcih in delavcih za določen čas. Svet delavcev naj zato zahteva posebne ukrepe za varnost teh kategorij delavcev! Posebno pozornost je treba nameniti tudi mladim delavcem brez izkušenj, ki se na delu poškodujejo opazno pogosteje kot izkušeni sodelavci. Kategorije delavcev, za katere podatki kažejo, da je zanje tveganje večje, je treba ustrezno usposobiti. Predpisi pa zahtevajo posebno oceno tveganja za noseče in doječe delavke.

sameznika, da ne zmore izpolniti vsega, kar se od njega zahteva ali pričakuje. Posameznik zlahka prenese kratkotrajno izpostavljenost pritisku, ki lahko velja kot pozitiven, teže pa prenese dolgotrajno izpostavljenost hudemu pritisku. Stres ni bolezen, toda dolgotrajna izpostavljenost stresu lahko zmanjša učinkovitost pri delu in poslabša zdravje. Stres v zvezi z delom lahko povzročajo dejavniki, kot so vsebina dela, organizacija dela, delovno okolje, slabo sporazumevanje itd.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 26

Odločitev o potrebnem ukrepanju glede na ugotovljeno raven tveganja:

RAVEN TVEGANJA	PREVENTIVNI UKREPI
Neznatno tveganje	Brez posebnih aktivnosti
Tveganje obstaja, vendar je obvladano	Tveganje je potrebno vzdrževati na obvladljivi ravni
Tveganje je zmerno, stanje je v predpisanih mejah, ni trajnejših posledic	Potreben je pazljiv in trajen nadzor stanja
Tveganje je znatno oziroma veliko; posledice so možne v obliki krajših odsotnosti z dela ipd.	Potrebni so že ukrepi za zmanjšanje tveganja
Tveganje ni sprejemljivo	Takojšnja ustavitev oziroma prekinitev dela

Določitev potrebnih ukrepov in odgovornih oseb: Za vse nevarnosti v oceni tveganja na posameznem delovnem mestu, kjer je tveganje višje od neznatnega, mora glede na raven tveganja delodajalec določiti ukrepe in odgovorne osebe za njihovo izvedbo. Pri ukrepih, ki jih ni možno izvesti takoj, morajo biti določeni roki za njihovo izvedbo in odgovorne osebe. ZVZD v 6. členu določa temeljna načela za ukrepanje:

- izogibanje tveganjem;
- ocenjevanje tveganj, ki se jim ni mogoče izogniti;
- obvladovanje tveganj pri njihovem viru[43];
- prilagajanje dela posamezniku z ustreznim oblikovanjem delovnega mesta in delovnega okolja, izbiro delovne opreme ter delovnih in proizvajalnih metod;
- zagotavljanje ukrepov za ohranjanje in krepitev zdravja;
- prilagajanje tehničnemu napredku;
- nadomeščanje nevarnega z nenevarnim ali manj nevarnim;
- razvijanje celovite varnostne politike, ki vključuje tehnologijo, organizacijo dela, delovne pogoje, medčloveške odnose ter dejavnike delovnega okolja;
- dajanje prednosti splošnim varnostnim ukrepom pred posebnimi;
- dajanje ustreznih navodil in obvestil delavcem;
- spremembe tehnoloških postopkov z nadomestitvijo nevarnega dela z manj nevarnimi postopki dela,

[43] Obvladovanje tveganj pri viru na primer pomeni, da je delavec pred hrupom namesto s čepi v ušesih zaščiten s protihrupnim oklepom na hrupnem stroju. Če namreč ni hrupa v delovnem okolju, tudi ni potrebe po marsikdaj neudobni osebni varovalni opremi. Udobje na delovnem mestu preprečuje izčrpavanje in omogoča višjo produktivnost delavca.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 27

- zmanjšanje časovne izpostavljenosti delavcev fizikalnim, kemičnim in biološkim škodljivostim,
- zamenjava nevarnih snovi z manj nevarnimi,
- hermetizacija delovnih procesov oziroma posameznih delovnih postopkov ali strojev,
- namestitev izoliranih kabin,
- daljinsko vodenje procesov,
- omejevanje dela tehnološkega postopka oziroma škodljivega vpliva v delovno okolico s postavitvijo pregrad, ovir ipd.,
- mehanizacija in uvajanje robotizacije v smislu nadomestitve fizične prisotnosti delavcev in izvajanja določenih delovnih operacij,
- določitev območij, ki jih je potrebno posebej označiti oziroma je zanje določena omejitev oziroma prepoved dostopa,
- kombinacija varnostnih sistemov in naprav,
- kadrovanje ustreznih delavcev,
- določitev delovnih mest, kjer je potrebno izvajati periodične preiskave fizikalnih, kemičnih in bioloških škodljivosti,
- določitev delovnih mest, kjer je potrebno izvajati periodične preizkuse teoretične in praktične usposobljenosti za varno delo,
- določitev delovnih mest, kjer je potrebno izvajati preventivne zdravstvene preglede,
- navedbo delovne opreme, za katero so potrebni periodični pregledi in preizkusi,
- požarni načrt, načrt požarnih poti in eksplozijska območja,
- določitev spremljanja zdravstvenega stanja zaposlenih,
- ergonomske spremembe,
- spremembe organizacije dela[44],
- humanizacijski ukrepi.

[44] Okvirni sporazum o stresu v zvezi z delom evropskih organizacij delodajalcev in sindikatov (uradni prevod, kot je bil 23. aprila 2008 potrjen na 166. seji ESS) v 5. členu določa, da se obveznost delodajalca iz krovne direktive 89/391, da delavcem zagotavljajo varnost in zdravje pri delu, nanaša tudi na probleme stresa v zvezi z delom, če ima ta za posledico tveganje za zdravje in varnost. Pomembno je, da sporazum določa, da se je stresa v zvezi z delom mogoče lotiti tudi v okviru splošnega postopka ocenjevanja tveganja. Vendar dopušča tudi ločeno politiko do stresa in/ali posebne ukrepe, usmerjene na ugotovljene dejavnike stresa. Sporazum ponuja vrsto rešitev. Kako bo ta evropski sporazum uresničen v Sloveniji, je odvisno od slovenskih organizacij delodajalcev in sindikatov. Anketa Dublinske fundacije je v letu 2005 pokazala, da je kar 37,7 % slovenskih delavcev poročalo o stresu na delovnem mestu (na ravni 27 držav EU zgolj 22,3 %)! Stres, ki ga v Sloveniji še podcenjujemo, je torej v resnici eden najpomembnejših vzrokov za okvare zdravja slovenskih delavcev! Svet delavcev naj delodajalca na to opozori, če pri njem opazi kazalnike visokega stresa: visoko odsotnost z dela ali odpovedovanje službe zaposlenih, pogoste medosebne spore ali pritožbe delavcev. Delodajalec naj poišče nasvet pri industrijskem psihologu. ZSSS bo pripravila posebno usposabljanje svetov delavcev o stresu, nasilju in trpinčenju na delovnem mestu.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 28

Sodobna stroka varnosti in zdravja pri delu želi delavcem zagotoviti ne le varnost in zdravje pri delu, ampak celo udobje pri delu. To želijo delodajalci, ki se zavedajo, da najbolj produktivno delajo delavci, ki se dobro počutijo. Žal je o vsesplošni utrujenosti zaradi dela v anketi iz leta 2005 poročalo kar 41,4 % slovenskih delavcev v primerjavi z le 22,5 % v vsej EU! Izčrpavanje delavcev vodi v predčasno upokojevanje in invalidizacijo (mišičnokostne bolezni!). Kar 58,2 % delavcev v EU napoveduje, da bodo zdržali na istem delu tudi po 60. rojstnem dnevu. Tako pa meni le 33,7 % slovenskih delavcev! Glede na odstotek izčrpanih to ne preseneča. Ker vlada napoveduje dvig upokojitvene starosti, bo v naslednjih letih potrebno vso tehnologijo prilagoditi starajočim se delavcem[45]. Med drugim to pomeni nadomeščanje tehnologije, ki uporablja fizično moč delavca, s tehnologijo, kjer takšna fizična moč ni več potrebna, kjer ni ponavljajočih se gibov v prisilni drži, ki vodijo v mišičnokostne bolezni, in človeškemu bioritmu prilagojen delovni čas. Svet delavcev naj na skupnem posvetovanju delodajalcu predlaga kriterije za nabavo nove tehnologije, ki bo upoštevala te cilje!

Svet delavcev naj delodajalcu svetuje, naj namesto osebne varovalne opreme, ki delavce ščiti pred škodljivim delovnim okoljem, raje investira v tehnologijo, ki ne omogoča onesnaženje delovnega okolja s hrupom, strupenimi plini ipd.

Revizija izjave o varnosti in ocene tveganja: Delodajalec je dolžan trajno hraniti dokumentacijo za izdelavo izjave o varnosti. Izjavo o varnosti in oceno tveganja je potrebno dopolniti in popraviti, ko obstoječi preventivni ukrepi varovanja niso zadostni oziroma niso več ustrezni, ko je ocenjevanje temeljilo na podatkih, ki ne držijo več, ter ko obstajajo možnosti in načini za izpopolnitev oziroma dopolnitev ocenjevanja[46].

To pomeni, da nič ni zamujenega! Delodajalčeva strokovna služba navadno oceno tveganja revidira vsaj na dve leti, kar je skoraj enako obsežen projekt kot prvič. Svet delavcev pa lahko delodajalcu v okviru rednih posvetovanj svetuje dopolnitev vsakič, ko za to dobi pobudo delavcev.

S pisnim dogovorom med svetom delavcev in delodajalcem v skladu 5. členom ZSDU je mogoče trajno urediti, kako bo redno potekalo skupno posvetovanje delodajalca in sveta delavcev o vseh vprašanjih, torej tudi o oceni tveganja.

[45] Po anketi Inšpektorata RS za delo iz leta 2007 kar 71 % slovenskih delodajalcev pričakuje probleme zaradi staranja delovne sile, vendar jih je le 21 % poročalo, da njihova ocena tveganja ta problem opredeljuje! (Vir: http://www.id.gov.si/)

[46] Po podatkih, ki jih je v letu 2008 zbralo Ministrstvo za javno upravo, je bilo v Sloveniji v letu 2007 revidiranih 5907 izjav o varnosti z oceno tveganja. Svet delavcev torej res pogosto sodeluje pri ocenjevanju tveganja.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 29

PODLAGE ZA RAZPRAVO UDELEŽENCEV USPOSABLJANJ

Udeleženci usposabljanja prejmejo priročnik v trajno last. Predavatelj poda temeljna znanja, ki jih član sveta delavcev potrebuje za smiselno in učinkovito izvajanje svoje vloge v postopku ocenjevanja tveganja. Po prvem delu usposabljanja in izmenjavi mnenj predavatelj razdeli udeležence v skupine, ki z njegovim sodelovanjem na delavnicah timsko izvedejo naloge iz posameznih podlag za razpravo. O rešitvi naloge poročajo na zaključnem skupinskem zasedanju. Sledi razprava in ovrednotenje rešitev.

Podlage za razpravo:

1. kako svet delavcev pripravi anketo zaposlenih o zdravstvenih posledicah dela in predlogih za zmanjšanje tveganja (definiranje anketnih vprašanj, odločitev števila vprašanj, izbira med ponujenimi in odprtimi odgovori, načrt izvedbe ankete od financiranja do razdeljevanja in zbiranja izpolnjenih anketnih listov, načrt obdelave odgovorov, analize odgovorov, predstavitev rezultatov na svetu delavcev, predstavitev rezultatov na skupnem posvetovanju z delodajalcem);
2. načrt za posvetovanje sveta delavcev z delavci o zdravstvenih posledicah dela in predlogih za zmanjšanje tveganja po metodi osebnega obiska (dogovor z delodajalcem o številu ur za posvetovanje, pregled organizacijskih enot, kjer je potrebno izpeljati posvetovanja, rokovnik obiskov, upoštevanje vseh delovnih mest, definicija vprašanj, metoda beleženja in analize odgovorov, predstavitev rezultatov na svetu delavcev, predstavitev rezultatov na skupnem posvetovanju z delodajalcem);
3. vzpostavitev dokumentacije sveta delavcev v zvezi z oceno tveganja (hranjenje dokumentacije vseh faz ocenjevanja tveganja, pisni dogovori z delodajalcem v skladu z ZSDU, razdelitev vlog v svetu delavcev, uporaba dokumentacije pri načrtovanju periodičnega dela);
4. priprava na posvetovanje z delodajalcem o oceni tveganja in drugih ukrepih varnosti in zdravja pri delu (razdelitev vlog, opredelitev ciljev, roki za doseganje ciljev, periodično preverjanje doseganja ciljev in prirejanje strategije, sklepanje dogovorov, posvetovanja z delavci, usposabljanje sveta delavcev za učinkovito izvajanje nalog pri ZSSS,

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 30

najemanje zunanjih strokovnjakov, sodelovanje s strokovnimi službami delodajalca, sodelovanje s sindikatom pri delodajalcu in načrtovanje skupne strategije za doseganje istih ciljev upoštevajoč različnost pooblastil, izmenjava izkušenj svetov delavcev v okviru sindikata dejavnosti in ZSSS).

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 31

PRILOGA I

Primer izjave o varnosti

Naziv organizacije: .....

Naslov organizacije: .....

Podpisani izjavljam, da v podjetju na osnovi ocene tveganja, ki je sestavni del te izjave sprejemamo v oceni tveganja predlagane ukrepe za zmanjševanje nevarnosti in škodljivosti na najmanjšo možno mero in na izpolnitev zahtev iz predpisov o varnosti in zdravju pri delu.

Izjavljam, da so v oceni tveganja zajete vse relevantne nevarnosti in škodljivosti, da je ocena opravljena strokovno in ustreza dejanskemu stanju.

Zavezujem se, da bom zagotovil strokovne kadre in namenil potrebna sredstva za izvedbo potrebnih in v oceni navedenih ukrepov v najkrajših rokih.

Izjava o varnosti bo redno dopolnjevana in/ali spreminjana ob vsaki novo ugotovljeni nevarnosti in spremembi ravni tveganja ter v vseh drugih primerih, ki so določeni s 14. členom Pravilnika o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja (Uradni list RS, št. 30/2000).

Izjavljam, da bodo zagotovljena vsa sredstva za izvedbo varnostnih ukrepov in ustrezna obveščenost delavcev.

Ta izjava bo v skladu s predpisi kadarkoli na razpolago inšpekciji dela.

Datum: .....

Podpis odgovorne osebe: .....

Žig

PRILOGA II Primer ocene tveganja za delovno mesto vzdrževalec naprav

Družba:
Delovno mesto / opravilo: Vzdrževalec naprav

Legenda

Verjetnost (V)	*1-zelo majhna; 2-majhna; 3-zmerna; 4-velika; 5-zelo velika*
Resnost (R)	*1-poškodba brez BS; 2-poškodba z BS do 3 dni; 3-poškodba z BS nad 3 dni; 4-trajne posledice, okvare zdravja ali smrt*
Izpostavljenost (I)	*1-manj kot 1/10 DČ; 2-med 1/10 med 1/3 DČ; 3-med 1/3 med 2/3 DČ; 4-več kot 2/3 DČ; 5-neprestana*
Tveganje: 1(1-20); 2(21-40); 3(41-60); 4(61-80); 5(81-100)	*1-neznatno; 2-sprejemljivo; 3-zmerno; 4-znatno; 5-nesprejemljivo*

	1	2	3	4	5	6	7	8
	Skupina nevarnosti / dejavniki nevarnosti	Verjetnost poškodbe in zdravstvene okvare (V)	Resnost poškodbe in zdravstvene okvare (R)	Izpostavljenost poškodbam in zdravstvenim okvaram (I)	Pomembnost tveganja T = V×R×I	Rang 1/2/3/4/5	Tveganje (Neznatno, Sprejemljivo, Zmerno, Znatno, Nesprejemljivo)	Potreben varnostni ukrep (DA/NE)
	Mehanske nevarnosti							
1.1	Nevarnost vreznin, odstriženja in odtrganin	4	3	3	36	**3**	**ZMERNO**	**DA**
1.2	Nevarnost vbodov in prebodov	2	3	2	12	**1**	**NEZNATNO**	NE
1.3	Nevarnost zmečkanin	2	3	1	6	**1**	**NEZNATNO**	NE
1.4	Nevarnost vrtečih in gibajočih delov	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
1.5	Nevarnost povleka, uklešćenja, zagrabitve	2	3	1	6	**1**	**NEZNATNO**	NE
1.6	Nevarnost padca, kotaljenja, prevrnitve, zdrsa, prevračanja delov ali materiala	3	3	3	27	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
1.7	Nevarnost opeklin ali oparin	3	3	2	18	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
1.8	Nevarnost trkov s transportnimi sredstvi	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
2	**Dejavniki v zvezi z načinom dela in razporeditvijo delovnih mest**							
2.1	Izpostavljenost nevarnim površinam (ostri robovi, koti, konice, hrapave površine, štreleči deli)	3	3	3	27	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
2.2	Nevarnost padca z višine/v globino	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
2.3	Delo v omejenem, zaprtem prostoru	5	4	2	40	**3**	**ZMERNO**	**DA**
2.4	Nevarnost spotikov, zdrsov in padcev (spolzke površine)	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
2.5	Zmanjšana stabilnost na delovnem mestu	3	3	3	27	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
2.6	Vpliv uporabe osebne varovalne opreme (oviranje) na delo	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
3	**Električna energija**							
3.1	Nevarnost el. udara zaradi direktnega stika oseb z deli pod napetostjo (neizolirani prosti vodi, tokovni odjemniki,...)	3	4	3	36	**3**	**ZMERNO**	**DA**
3.2	Nevarnost el. udara zaradi indirektnega stika oseb z deli pod napetostjo pri napačnem delovanju	3	4	3	36	**3**	**ZMERNO**	**DA**
3.3	Pojav statične elektrike	2	3	2	12	**1**	**NEZNATNO**	NE
3.4	Nevarnost udara strele	1	4	1	4	**1**	**NEZNATNO**	NE
3.5	Nevarnost obločnega plamena	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 32

4	**Nevarne snovi**							
4.1	Nevanost zaradi stika, vdihavanja ali zaužitja	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
4.2	Nevarnost požara ali eksplozije	4	4	3	48	**3**	**ZMERNO**	**DA**
4.3	Prisotnost korozivnih snovi	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
4.4	Prisotnost azbesta	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
4.5	Prisotnost reaktivnih/nestabilnih snovi	1	4	2	8	**1**	**NEZNATNO**	NE
5	**Fizikalni dejavniki**							
5.1	Izpostavljenost ionizirnim in neionizirnim sevanjem	2	4	2	16	**1**	**NEZNATNO**	NE
5.2	Izpostavljenost laserskim žarkom	0	0	0	0	**0**		
5.3	Izpostavljenost hrupu, ultrazvoku	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
5.4	Izpostavljenost vibracijam celotnega telesa	2	3	2	12	**1**	**NEZNATNO**	NE
5.5	Izpostavljenost vibracijam dlan-roka	3	3	2	18	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
5.6	Izpostavljenost snovem z visoko temperaturo	2	3	2	12	**1**	**NEZNATNO**	NE
5.7	Izpostavljenost snovem z nizko temperaturo	2	3	1	6	**1**	**NEZNATNO**	NE
5.8	Prisotnost snovi pod tlakom (stisnjen zrak, para, tekočine)	2	3	3	18	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
6	**Biološki dejavniki**							
6.1	Nevarnost infekcije pri manipuliranju z biološkimi dejavniki in nenamerno izpostavljanje mikroorganizmom (virusi, bakterije)	2	3	2	12	**1**	**NEZNATNO**	NE
6.2	Prisotnost alergenov	2	4	2	16	**1**	**NEZNATNO**	NE
7	**Ekološke razmere**							
7.1	Neustrezna oz. neprimerna razsvetljava	2	4	3	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
7.2	Neustrezna mikroklima	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
8	**Odnos delavec - delovno mesto**							
8.1	Neupoštevanje ergonomije (nepravilna drža)	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
8.2	Ustreznost osebne varovalne opreme	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
8.3	Motivacija za varno delo	3	4	3	36	**3**	**ZMERNO**	**DA**
9	**Psihološki dejavniki**							
9.1	Izpostavljenost časovnemu pritisku	4	3	4	48	**3**	**ZMERNO**	**DA**
9.2	Stres	3	4	2	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
9.3	Konfliktni odnosi	3	3	2	18	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
10	**Organizacija dela**							
10.1	Dejavniki, na katere vpliva delovni proces (izmensko delo, nočno delo)	3	4	3	36	**3**	**ZMERNO**	**DA**
10.2	Vzdrževanje opreme, vključno z varnostno opremo	3	3	2	18	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
10.3	Pripravljenost v primeru sile	2	4	3	24	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
11	**Ostali dejavniki**							
11.1	Tveganje, ki ga povzročijo druge osebe (nasilje nad delavci)	3	3	2	18	**1**	**NEZNATNO**	NE
11.2	Delo z živalmi	2	3	2	12	**1**	**NEZNATNO**	NE
11.3	Neugodni vremenski pogoji	3	4	3	36	**2**	**SPREJEMLJIVO**	NE
11.4	Spreminjajoča se delovna mesta	0	0	0	0	**0**		

Datum: JAN 2008

Pooblaščena oseba za VZD:

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 33

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 34

KC / Delovno mesto iz točke 2.3.1.: Vzdrževalec naprav

PODATKI O DELOVNEM MESTU / SKUPINI	VZDRŽEVANJE

ZAHTEVE	da	ne	Komentar (katere?, kdo?, roki!)
• Ali so prisotne nevarne snovi?	X		Laki, barve, razredčila, čistila
• Ali je potreben občasni preizkus usposobljenosti za varno delo?	X		Vsaki dve leti praktično in teoretično VZD in PV
• Ali je potrebno posebno usposabljanje?	X		Usposabljanje za varno delo elektrikarjev in priučenih delavcev
• Ali so potrebna posebna navodila za delo?	X		Navodila za varno delo z delovno opremo Navodila za varno delo z nevarnimi snovmi
• Ali se občasno dela na višini?	X		Občasno
• Ali je zahtevana uporaba osebne varovalne opreme?	X		Zašč. Rokavice in maske, delovna obutev in obleka, Zašč.očala, Varnostni pas
• Ali je potreben obdobni zdravniški pregled?	X		24 mes
• Ali so priporočljivi varnostni znaki? - **označevanje območij** **- omejitve dostopa**	X		Prepovedano kajenje, Prepoved uporabe odprtega ognja, Pozor, elektrika, Nepooblaščenim osebam vstop prepovedan, Ne vklapljaj, naprava v okvari., Pozor, nevarnost eksplozije
Opombe: Podatki o veljavnosti zdravniškega spričevala in usposabljanja s področja VZD in VP se nahajajo pri strokovni osebi za VZD in PV in v matični mapi delavca			
OMEJITVE			
Omejitve, zdravstvene zahteve in primernosti dela je opredeljeno v Izjavi specialistke medicine dela, prometa in športa – pooblaščena zdravnica			
Opombe: Podatki o zdravstvenih omejitvah, ki jih imajo posamezni delavci se nahajajo v matični mapi delavca in so dostopni samo pooblaščenim delavcem.			

OPIS DELOVNEGA MESTA / SKUPINE PO AKTIVNOSTIH	VZDRŽEVANJE	
Opis izvajanih aktivnosti / procesov	**Uporabljana delovna oprema** (naprave, stroji)	**Čas v urah / dan**
- Vzdrževanje elektroinštalacij in naprav - Izvajanje popravil dvigal, klimatskih naprav ipd. - Servisiranje elektro aparatov. - Vzdrževanje, popravila in remonta dela na pralnih strojih, pomivalnih strojih, sušilnih strojih ter likalnih strojih v družbi. - Izvajanje zahtevnih ključavničarskih del. - Samostojna vzdrževalna dela na vodovodnih in toplovodnih napravah. - Opravljanje vseh servisov na toplovodno-vodovodnih napravah ter klimatskih napravah v družbi. - Vzdrževanje plinskih naprav in omrežja - Čiščenje delovnega prostora	Ročno orodje, Delovna oprema Ročno el.orodje (vrtalni stroj, brusilni stroj, Lestve Premični oder Transportni vozički Varilni aparat	7 - 8

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 35

IZVEDBA UKREPOV				VZDRŽEVANJE				
				Datum:				
Ugotovljena nevarnost / škodljivost	Vir /lokacija nevarnosti	Ocena tveganja	Ukrepi Tehnični – Organizacijski – Osebni	KDO?	(do) KDAJ?	Izvedeno da	Izvedeno ne	Kontrola dne
1. MEHANSKI DEJAVNIKI								
1.1. Nevarnost poškodb zaradi dela z ostrim materialom , oprema	Ostri material	**3**	Nadzor nad uporabo zaščitnih rokavic, nabava primernih rokavic Uporaba rokavic	Vodja vzdrževanja Zaposleni	Stalno			
1.4. Nevarnost vrtečih in gibajočih se delov	Brusilni stroj, vrtalni stroj strojnica	**2**	Periodični pregledi in preizkusi delovne opreme. Prepovedano je snemanje ali onemogočanje varnostnih naprav in priprav s strojev. Prepovedano je poseganje v delovno območje stroja med obratovanjem. Upoštevanje navodil za varno delo. Usposabljanje za varno delo. Obvezna uporaba zaščitnih rokavic in očal, obleka mora biti tesno zapeta, dolgi lasje speti v čop in zaščiteni s pokrivalom.	Poobl.za VPD Zaposleni Zaposleni Zaposleni Poobl.za VPD Zaposleni	Periodično Stalno Stalno Stalno Periodično stalno			
1.6. Nevarnost padcev materiala	Skladišča	**2**	Uporaba ustreznih, stabilnih odlagalnih polic, regalov, omar. Zadostna površina za manipulacijo. Stabilno naložen material.	Vodja vzdrževanja Zaposleni Zaposleni	Stalno			
1.7. Nevarnost opeklin in oparin	Vroča voda in para pri bojlerih, cevovodi, peči	**2**	Upoštevanje navodil za delo. Uporaba termo rokavic. Izolacija vročih cevovodov – preprečitev dotika. Oznaka vročih delov.	Zaposleni	Stalno			
1.8. Nevarnost trkov s transportnimi sredstvi	Službeno vozilo	**2**	Upoštevanje pravil v cestnem prometu, posebna pozornost. Seznanjanje in usposabljanje za pravilno ukrepanje v primeru nezgode. Uporaba tehnično brezhibnega službenega vozila. Redni obdobni zdravstveni pregledi. Redni tehnični pregledi vozila. Prepovedano je kajenje in uporaba prenosnih telefonov med vožnjo.	Zaposleni Vodja vzdrževanja Zaposleni Poobl.za VPD Vzdrževanje Zaposleni	Stalno Stalno Stalno Periodično Letno Stalno			
2. DEJAVNIKI V ZVEZI Z NAČINOM DELA IN RAZPOREDITVIJO DELOVNIH MEST								
2.1. Nevarnost izpostavljenosti nevarnim površinam	Delavnice	**2**	Označiti z barvnim trakom vse nevarne površine. Z gumo zaščititi kanale na vseh prehodnih poteh.	Vodja vzdrževanja	Stalno			
2.2. Nevarnost padca z višine ali v globino	Lestve Premični oder Jaški	**3**	Usposabljanje varno delo z lestvami in premičnim odrom. Pri delu na začasnih deloviščih, ko se uporabljajo lestve ali premični oder, je potrebno uporabljati atestirane lestve ali oder. Ustrezna postavitev odra in po potrebi lovilnih odrov. Delovni pod na višini izvesti z varnostno ograjo višine 1,,2 m in polnim varnostnim robom. Na nepohodne kritine namestiti pohodne plohe ustrezne izvedbe in dimenzij. Odprtine v tleh prekriti z ustreznim pohodnim pokrovom.	Poobl.za VPD Zaposleni Vodja vzdrževanja	Periodično Stalno Stalno			

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 36

			Prehodi in dostopne rampe z nevarnih strani opremljene z varnostno ograjo ustrezne izvedbe. Delo na višini izvajati samo ob suhem vremenu brez sunkov vetra. Redno pregledovati lestev in oder Dosledno upoštevati navodila za varno delo na lestvi in odru. Zavarovanje glave s čelado na premičnih deloviščih. Uporaba varovalnega pasu z zavoro ali lovilno vrvjo Redni zdravniški pregledi. Prepovedano uživanje PAS					
2.3. Delo v omejenem, zaprtem prostoru	Vrtine Jaški	**3**	V zaprte prostore (jaške, vrtine, rezervoarje, ..) je dovoljen vstop ob prisotnosti najmanj dveh delavcev, od katerih je eden zunaj, drugi je na prvega navezan z varnostnim pasom in vrvjo. Pred vstopom v jaške je potrebno preveriti prisotnost nevarnih plinov (strupeni, dušljivci…) npr. z gorečo svečo na vrvici. Upoštevati je potrebno navodilo za delo v zaprtih prostorih in izdajati dovoljenja za taka dela. Delo v omejenih prostorih je strogo začasnega značaja in je omejeno le na ugotovitev stanja ali pomanjkljivosti. Še posebej je pomembna uporaba zaščitne opreme in izvedba vseh ukrepov za zagotovitev varnosti in zdravja vseh prisotnih	Zaposleni Vodja vzdrževanja Zaposleni	Stalno Stalno Pred vstopom v jašek			
			Posebna pozornost pri delu na krajih intervencije, zavarovanje okolice pred morebitnimi vplivi. Uporaba osebne zaščitne opreme.					
2.4. Nevarnost padcev, spotikov	Delovno okolje	**2**	Uporaba primerne zaščitne obutve (nezdrsni podplat) Pazljivost pri hoji. Skrbeti za proste prehode po poteh. Redno čiščenje pohodnih površin, namestitev pisnih opozoril v primeru mokrih in spolzkih tal. Usposabljanje za varno delo.	Zaposleni	Stalno			
2.5. Zmanjšana stabilnost na delovnem mestu	Strojnica	**2**	Povečati pozornost pri hoji. Označiti vse talne spremembe nivojev z barvnimi oznakami.	Zaposleni Vodja vzdrževanja	Stalno			
2.6. Vpliv uporabe osebne varovalne opreme na delo	OVO Zaščitne maske Varnostni pas	**3**	Praktično usposabljanje za delo z OVO. Redni pregledi OVO in vodenje evidenc.	Poobl.za VPD Zaposleni	Periodično			
3. ELEKTRIČNA ENERGIJA								
3.1. Neposreden dotik elektrike	El.omarice	**3**	Izvesti usposabljanje za varno delo za električarje.	Poobl.za VPD	Periodično			
3.2. Nevarnost udara elektrike zaradi indirektnega stika z el.napetostjo pri napačnem delovanju delovne opreme	Delovna oprema	**3**	Periodični pregledi del.opreme. Periodični pregledi el instalacij Dnevni pregledi kablov in dosledno javljanje vsake napake vzdrževanju. Ustrezno vodenje kablov. Usposabljanje za varno delo. Uporaba antistatičnih zaščitnih čevljev. Uporaba primernih rokavic za električarje. Uporaba brezhibnih kabelskih podaljškov ter svetilk na malo	 Zaposleni Vodja	 Stalno Stalno			

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 37

			napetost, če so te nameščene nižje kot 2,5 m od tal. Mehansko zaščiteni zvijavi el.kabli, ki potekajo po tleh. Uporaba ročnih el.aparatov – prenosnih II.razreda. Uporaba ročnih električnih naprav in ostale el.opreme v mehanski stopnji zaščite vsaj IP 54. Delo v skladu s pravilnikom za obratovanje in vzdrževanje električnih napeljav in naprav	vzdrževanja Poobl.za vPD Vodja vzdrževanja zaposleni	 Stalno Stalno			
3.5. Pojav obločnega plamena	Varilni aparat El.omarice	**2**	Uporaba osebne zaščitne opreme pri varjenju (maska, rokavice). Pri poseganju v el.omarice uporaba zaščitnih rokavic in očal ter delovne obutve. Usposabljanje za varno delo.	Zaposleni Poobl.za VPD	Stalno periodično			
4. NEVARNE SNOVI								
4.1. – 4.3. Nevarnost zaradi stika, vdihavanja ali zaužitja .	Nevarne snovi	**2**	Uporaba osebne varovalne opreme (maske, škornji, rokavice, ..) Usposabljanje za varno delo. Upoštevanje navodil za varno delo. Poostriti nadzor nad uporabo zaščitnih rokavic in očal glede na varnostni list. Kontrola prelivanja čistil v druge plastenke – uporaba originalne embalaže. Shranjevanje na posebnem, za to ustreznem, varnem mestu. Prva pomoč za primer poškodbe (izpiralke za oči, sterilne gaze, ..)	Zaposleni Poobl.za VPD Zaposleni Vodja vzdrževanja Zaposleni Vodja vzdrževanja	Stalno 1x letno Stalno Stalno Stalno Stalno			
4.2. Nevarnost požarov	Vroča dela Plinske jeklenke	**3**	Požarno preventivno delovanje Postavitev požarne straže pri t.i. vročih delih v prostorih, ki niso temu namenjeni Pridobitev dovoljenja za vroča dela. Usposabljanje za varno delo s plinskimi jeklenkami po ustreznem programu. Nadzor nad plinskimi jeklenkami i pripadajočo opremo, nadzor nad uhajanjem plina.	Zaposleni Vodja vzdrževanja	Stalno			
4.4. Prisotnost azbesta	Obloge, kritine	**2**	Pri delu z azbestnim materialom, ki je še prisoten, upoštevati navodila za delo z azbestom. Uporaba zaščitne opreme za dihala. Usposabljanje za varno delo.	Zaposleni Poobl.za VPD	Stalno Periodično			
5. FIZIKALNI DEJAVNIKI								
5.3. Poškodbe sluha zaradi velikega hrupa pri delovanju delovne opreme	Delavnice	**2**	Namestitev tabel za obvezno uporabo glušnikov pri črpalkah Kontrola uporabe varoval za sluh Periodično izvesti meritve hrupa pri polni obremenitvi. Redni zdravstveni pregledi	Vodja vzdrževanja Zaposleni Poobl.za VPD	Stalno Stalno Stalno Periodično			
5.5. Izpostavljenost vibracijam dlan – roka	Ročno el.orodje	**2**	Upoštevanje navodil. Uporaba osebne varovalne opreme	Zaposleni	Stalno			
5.8. Izpostavljenost snovem pod tlakom	Plinske jeklenke Tlačne posode	**2**	Redni pregledi jeklen in tlačnih posod v skladu s predpisi. Menjava varnostnih ventilov	Periodično	Vodja vzdrževanja			
7. EKOLOŠKE RAZMERE								
7.1. Neustrezna razsvetljava	Razsvetljava	**2**	Meritve osvetljenosti. Skrb za razsvetljavo – zamenjava pregorelih žarnic.	Poobl.za VPD Zaposleni	Periodično Stalno			

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 38

7.2. Neugodni mikroklimatski pogoj i- neprimerno prezračevanje, povišane temperature, visoka vlažnost	Delovno okolje	**2**	Periodične meritve mikroklime. Zagotovitev počitka v klimatsko ugodnejših prostorih Periodično čiščenje prezračevalnih kanalov in meritve prezračevanja	Poobl.za VPD Zaposleni Vodja vzdrževanja	Periodično Stalno 1 x letno			
8. ERGONOMIJA								
8.1. Poškodbe hrbtenice zaradi dvigovanja bremen	Bremena	**2**	V program usposabljanja integrirati vsebine o ročnem premeščanju bremen. Ergonomska analiza delovnih mest Kratkotrajni premori z izvajanje razgibalnih vaj. Uporaba ustrezne delovne opreme, transportnih vozičkov, kjer je mogoče	Poobl.za VPD Zaposleni	Stalno Stalno			
8.2. Ustreznost OVO - nevarnost poškodb zaradi dotrajane, neustrezne OVO	Zašč.maska Varnostni pas	**2**	Izvajanje kontrole OVO v predvidenih rokih, zapisi na kontrolnih listih Usposabljanje za varno delo	Vodja vzdrževanja	Stalno			
8.3. Motivacija za varno delo	Zaposleni	**3**	Z lastni zgledom in dejanji vzpodbujati in vzgajati podrejene za varno in zdravo delo. Praktična poučitev podrejenih o varnem in zdravem delu, posebej pri novi delovni opremi ali postopku. Letno nagraditi delavce, ki niso bili na bolniški	Vodja vzdrževanja Vodja vzdrževanja Direktor	Stalno Stalno Stalno			
9. PSIHOLOŠKI DEJAVNIKI								
9.1. Časovni pritiski	Zaposleni	**3**	Ustrezno planiranje in razporeditev dela s planiranjem potrebne delovne sile	Vodja vzdrževanja Kadrovska	Stalno			
9.2. Stres	Zaposleni	**2**	Sprostitev v mirnem okolju, športne aktivnosti – programirana rekreacija (fitnes, plavanje, razgibalne vaje, …) Usposabljanja s področja dela z ljudmi. Delavnica za pridobitev znanj – veščin za obvladovanje stresnih situacij	Zaposleni Kadrovska služba Poobl.za VPD	Stalno Stalno			
9.3. Konfliktni odnosi	Zaposleni	**2**	Lastnost dobrega in uspešnega vodje je poiskati najboljše v svojih sodelavcih in podrejenih, zato naj vsa dela opravlja v dogovorih z njimi in jih pritegne k sodelovanju	Vodja vzdrževanja	Stalno			
10. ORGANIZACIJA DELA								
10.1. Podaljšano delo	Zaposleni	**3**	Povečati nadzor glede izvajanja odmora in počitka	Vodja vzdrž. Kadr.služba	Stalno			
10.2. Odstranjevanje varnostnih naprav	Delovna oprema	**2**	Dnevni pregledi delovne opreme v svojem delokrogu, nadzor nad delovanjem opreme. Nadzor nad uporabo varnostnih naprav Javljanje vseh pomanjkljivosti, o morebitnih okvarah in pomanjkljivostih nadrejenemu ali vodji vzdrževanja, po potrebi odprava manjših pomanjkljivosti.	Zaposleni Vodja vzdrževanja Zaposleni	Stalno Stalno Stalno			
10.3. Pripravljenost v primeru sile	Zaposleni	**2**	Usposabljanje zaposlenih za primere sile (požar, naravne nesreče, ..)	Poobl.za VPD	Periodično			
11. OSTALI DEJAVNIKI								
11.3. Neugodni vremenski pogoji	Delo na prostem	**2**	Uporaba primernih oblačil za delo zunaj.	Zaposleni Vodja vzdrževanja	Stalno			

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 39

PRILOGA III

POVZETEK NASVETOV ZA SODELOVANJE SVETA DELAVCEV PRI OCENJEVANJU TVEGANJA

1. Izvolitev sveta delavcev/delavskega zaupnika za varnost in zdravje pri delu ter sodelovanje s sindikatom:

   - Svet delavcev in sindikat pri delodajalcu morata sodelovati in redno izmenjavati informacije in stališča. Pri tem naj upoštevata, da jima zakonodaja določa različne vloge in pooblastila. Izogniti se morata pasti, da v nasprotju s koristjo zaposlenih tekmujeta ali si celo nasprotujeta. Če sindikat, ki je kandidiral člana sveta delavcev na volitvah sveta delavcev, ugotovi, da ta deluje v nasprotju z interesi zaposlenih, sme predlagati njegov odpoklic.
   - Svet delavcev se mora vzdržati kakršnihkoli oblik sindikalnega boja. Njegova naloga je posvetovanje z delodajalcem in posredovanje mnenj v imenu delavcev.
   - Svet delavcev naj se usposablja za učinkovito delo (na primer usposabljanja ZSSS) in se povezuje v mrežo svetov delavcev za izmenjavo dobre prakse soupravljanja.

2. Sodelovanje z inšpekcijo dela:

   - Inšpektor za delo praviloma preveri ali so delavci oz. svet delavcev sodelovali pri ocenjevanju tveganja. Pomemben element listine je torej tudi podpisana izjava predsednika sveta delavcev, kako je potekalo posvetovanje.
   - Inšpekcija, ki opravlja nadzorstvo nad izvajanjem ZVZD, predpisov, izdanih na njegovi podlagi, in drugih predpisov o varnosti in zdravju pri delu ter nad varnostnimi ukrepi, o svojih ugotovitvah mora obvestiti svet delavcev oziroma delavskega zaupnika za varnost in zdravje pri delu ter reprezentativne sindikate pri delodajalcu.
   - Kadar je delavskega zaupnika določil delodajalec, namesto da bi ga izvolili delavci sami, naj delavci na to opozorijo inšpekcijo dela in sindikat.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 40

- Svet delavcev naj obvesti inšpekcijo dela, če delodajalec ne upošteva utemeljenih predlogov sveta delavcev za izboljšanje varnosti in zdravja tudi v primeru ocenjevanja tveganja.

3. Metode posvetovanja z delodajalcem:

- S pisnim dogovorom med svetom delavcev in delodajalcem v skladu 5. členom ZSDU naj se trajno uredi, kako bo redno potekalo skupno posvetovanje delodajalca in sveta delavcev o vseh vprašanjih, torej tudi o oceni tveganja.
- Delodajalec mora svetu delavcev in sindikatom posredovati:
  - izjavo o varnosti z oceno tveganja. Izročiti jo mora ali v papirni obliki ali pa mora biti stalno dostopna na delodajalčevem intranetu. Nikakor ne zadostuje, če je ogled listine možen zgolj omejen čas »v tajništvu delodajalca«.
  - evidence o poškodbah pri delu, kolektivnih nezgodah, uporabljanih nevarnih snoveh, nevarnih pojavih, ugotovljenih poklicnih boleznih in o boleznih v zvezi z delom ter o njihovih vzrokih.
- Svet delavcev in delavski zaupnik naj na rednem posvetovanju z delodajalcem dasta pobudo za predstavitev in načrtovanje sodelovanja delavcev pri ocenjevanju tveganja in pri vsakem revidiranju obstoječe ocene.
- Svet delavcev lahko pomoč išče pri različnih vrstah zunanjih strokovnjakov. Sindikat dejavnosti in območna organizacija ZSSS učinkovito svetujeta o pravicah delavcev in strokovni podpori soupravljalskih opravil. Glede strokovnih vprašanj tehničnega varovanja pa lahko nasvet išče pri pravnih in fizičnih osebah z ustreznim dovoljenjem za delo iz seznama na spletni strani http://www.mddsz.gov.si/. Najbolj številčno in vsestransko ponudbo strokovnjakov različnih strok pa imata dva ponudnika, ki v Sloveniji zato veljata za strokovno avtoriteto: IVD Inštitut za varstvo pri delu in varstvo okolja Maribor, Valvasorjeva ulica 73, 2000 Maribor in ZVD Zavod za varstvo pri delu, d. d., Chengdujska cesta 25, 1000 Ljubljana. Doktrinarna institucija na področju medicine dela pa je Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, Poljanski nasip 58, Ljubljana.
- Svet delavcev oziroma delavski zaupnik naj upoštevajoč 30- oziroma 15-dnevne roke za posvetovanja z delodajalcem o predlogu ocene tveganja (91. člen ZSDU) pravočasno sklene dogovor z delodajalcem o obsegu sredstev za plačilo zunanjih strokovnjakov.
- Svet delavcev naj po posvetovanju z delavci da delodajalcu pobudo za dopolnitev ocene tveganja, vedno kadar ugotovi, da ocena tveganja ne upošteva nevarnosti in tveganj, na katere opozarjajo delavci.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 41

4. Metode posvetovanja z delavci:

- Svet delavcev naj zahteva, da vsak delavec prejme v vednost oceno tveganja za delovno mesto, kjer dela. To je najboljši način, da res ve za vse nevarnosti in tveganja, ter da pozna preventivne ukrepe in zanje odgovorne osebe. Delavec lahko na tej podlagi svet delavcev opozori, če v oceni kaj pogreša.
- Svet delavcev naj se posvetuje z delavci, ko je pripravljen osnutek ocene tveganja in se ti torej lahko seznanijo z naborom ugotovljenih nevarnosti in stopnje tveganja za lastno delovno mesto. Takrat je čas, da opozorijo, če v naboru manjka tisto, kar sami občutijo kot škodljivo za svoje zdravje.
- Delavci bodo svetu delavcev zaupali ne le, kaj na konkretnem delovnem mestu škoduje njihovemu zdravju, ampak tudi, kakšen ukrep delodajalca bi po njihovem mnenju najbolje zaščitil njihovo zdravje. Čeprav nekatere nevarnosti lahko oceni le strokovnjak (na primer nevarne snovi), pa druge lahko prepozna vsakdo z zdravim razumom. Praksa kaže, da so številne sprva neznane ali celo prikrivane poklicne bolezni dokazali delavci sami.
- Člani sveta delavcev imajo pravico do najmanj treh plačanih ur na mesec za posvetovanje z delavci. Z dogovorom med delodajalcem in svetom delavcev se lahko določi večje število ur v okviru delovnega časa, namenjenih posvetovanju članov sveta delavcev z delavci, ter druge ugodnosti, povezane z delom sveta delavcev. Čas in kraj posvetovanja se sporazumno določita med direktorjem in svetom delavcev, upoštevaje potrebe delovnega procesa.
- Svet delavcev lahko posvetovanje z delavci izvede tudi v obliki praviloma anonimne ankete, s katero delavci pisno poročajo. Gre za zahtevnejši pristop, ki zahteva dobro načrtovanje ne le vprašanj, ampak tudi možnosti za obdelavo odgovorov. Velja načelo – čim bolj enostavno! Seveda pa lahko svet delavcev najame zunanje strokovnjake, da anketirajo delavce.

5. Izražanje mnenj o strokovnih delavcih in pooblaščenem zdravniku delodajalca:

- Svet delavcev naj da pobudo za tesno sodelovanje tehnične službe varnosti in zdravja pri delu in pooblaščenega zdravnika že v fazi snovanja ocenjevanja tveganja. Praksa namreč kaže, da varnostni inženir in pooblaščeni zdravnik ponekod premalo sodelujeta, kar škodi kakovosti ocene tveganja.
- Kjer svet delavcev posumi, da je bilo tveganje ocenjeno, ne da bi izvajalci sploh obiskali proizvodnjo, ter da je bil namen zgolj hiter zaslužek izvajalca, nelojalna konkurenca strokovno odgovornim in resnim izvajalcem in zgolj formalna izpolnitev obveznosti, da bi se

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 42

izognili globi inšpektorja za delo, naj v skladu z 28. členom ZVZD delodajalcu posredujejo mnenje, da naj izvajalca zamenja z boljšim, ki naj izdela ustreznejšo oceno tveganja. Če ta opozoril ne bo upošteval, pa naj za arbitra pokliče inšpekcijo dela. Nestrokovno pripravljena ocena tveganja ogroža varnost in zdravje delavcev!

- Svet delavcev lahko izrazi morebitno nezadovoljstvo z delodajalčevo izbiro strokovnega delavca oziroma službe in predlaga drugačno rešitev. Lahko na primer opozori na visoka tveganja za varnost in zdravje delavcev in predlaga zaposlitev strokovnega delavca namesto zunanjega pogodbenega. Če gre za visoka tveganja lahko predlaga zagotovitev prisotnosti strokovnega delavca v vsaki izmeni.
- Svet delavcev lahko izrazi morebitno nezadovoljstvo z delodajalčevo izbiro pooblaščenega zdravnika, kadar ta izgubi zaupanje delavcev ali sveta delavcev ter predlaga drugačno rešitev. Naloga pooblaščenega zdravnika ni zdravljenje delavcev ampak zdravljenje delovnih mest. Opozoriti mora na vzroke poklicnega obolevanja delavcev. Če pooblaščeni zdravnik ne pripravi analize rezultatov preventivnih zdravstvenih pregledov, ki pokaže vzroke in značilnosti poklicnega obolevanja delavcev, svoje delo ne opravlja dovolj dobro.

6. Analiza zdravstvenega stanja delavcev kot podlaga za ocenjevanje tveganja:

- Ker bolezni, povezane z delom, in zlasti poklicne bolezni pogosto povzročajo več in daljšo bolniško odsotnost z dela kot poškodbe pri delu, je prva naloga pooblaščenega zdravnika, da ugotovi, katere bolezni so pogoste na katerih delovnih mestih, ter predlaga preventivne ukrepe.
- Svet delavcev naj delodajalcu v skupnem posvetovanju predlaga pripravo ocene tveganja tudi na podlagi analize preventivnih zdravstvenih pregledov, ki jo pripravi pooblaščeni zdravnik. Ocena naj pokaže vzroke obolevnosti delavcev, ki je posledica njihove dolgotrajne izpostavljenosti škodljivostim v delovnem okolju (hrup, prisilna drža in ponavljajoči se gibi pri delu, nevarne snovi ipd.).
- Svet delavcev naj zahteva, da ocena tveganja določa ukrepe za preprečevanje dolgoročnejših okvar zdravja, kot so na primer mišičnokostne bolezni in druge poklicne bolezni.

7. Svetovanje delodajalcu:

- Svet delavcev naj delodajalca opozori na ekonomsko upravičenost vlaganja v varnost in zdravje pri delu, saj so stroški preventivne dejavnosti vedno nižji od stroškov odpravljanja posledic poškodb pri delu in poklicnih bolezni ter sanacije onesnaženega življenjskega okolja.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 43

- Številni delavci zahtevajo od svojega delodajalca odškodnino za izgubljeno zdravje in bolečine zaradi poškodb pri delu in poklicnih bolezni zaradi krivdne ali nekrivdne odgovornosti delodajalca za premoženjsko (nižji dohodki v času bolniške odsotnosti oziroma zaradi invalidske upokojitve, uničena osebna oblačila ipd.) in nepremoženjsko škodo (telesne bolečine, strah, iznakaženost, duševne bolečine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti). Svet delavcev naj delodajalca opozori, da odškodninske zahtevke lahko prepreči dobra varnost in zdravje pri delu. Opozorila delavcev in sveta delavcev na vzroke slabega zdravja in neudobja pri delu naj zato delodajalec jemlje kot dobronamerna in zanj koristna.
- Svet delavcev naj delodajalcu svetuje, naj namesto osebne varovalne opreme, ki naj delavce ščiti pred škodljivim delovnim okoljem, raje investira v tehnologijo, ki ne omogoča onesnaženje delovnega okolja s hrupom, strupenimi plini ipd (obvladovanje tveganj pri viru). Kriterij za izbiro nove tehnologije naj ne bo zgolj dvig produktivnosti, ampak tudi njena ergonomska zasnova (delovna naprava naj bo prilagojena človeku in ne obratno).
- Ker vlada napoveduje dvig upokojitvene starosti, bo v naslednjih letih potrebno vso tehnologijo prilagoditi starajočim se delavcem. Ocena tveganja naj upošteva cilj prilagajanja tehnologije in organizacije dela starajočim se delavcem. Med drugim to pomeni nadomeščanje tehnologije, ki uporablja fizično moč delavca, s tehnologijo, kjer takšna fizična moč ni več potrebna, kjer ni ponavljajočih se gibov v prisilni drži, ki vodijo v mišičnokostne bolezni, in človeškemu bioritmu prilagojen delovni čas. Svet delavcev naj na skupnem posvetovanju delodajalcu predlaga kriterije za nabavo nove tehnologije, ki bo upoštevala te cilje!
- Stres, ki ga v Sloveniji še podcenjujemo, je v resnici eden najpomembnejših vzrokov za okvare zdravja slovenskih delavcev! Naj svet delavcev delodajalca na to opozori, če pri delodajalcu ugotavlja kazalnike visokega stresa: visoko odsotnost z dela ali odpovedovanje službe zaposlenih, pogoste medosebne spore ali pritožbe delavcev. Delodajalec naj poišče nasvet pri industrijskem psihologu.
- Svet delavcev naj načrtuje svoje delo. Tako naj delodajalcu pravočasno svetuje uvedbo hlajenja delovnih prostorov in ne šele, ko nastopijo visoke poletne temperature. Isto načelo velja za uvajanje druge tehnologije.

8. Kdaj naj svet delavcev da negativno mnenje o pripravljeni oceni tveganja:

- Pri delodajalcu z dobro službo varnosti in zdravja pri delu lahko svet delavcev pričakuje korektno posvetovanje z delavci in strokovno korektno oceno tveganja, zato naj k njej da pozitivno mnenje.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 44

- Kadar ni ocenjeno tveganje za nastanek dolgoročnejših okvar zdravja, kot so na primer mišičnokostne bolezni in druge poklicne bolezni. Tako v Sloveniji kot v Evropski uniji nasploh delavci najpogosteje poklicno obolevajo prav zaradi mišičnokostnih bolezni (obrabe hrbtenice v vratu in ledvenem delu, ramenskega obroča, sklepov, mišične bolezni), poklicne naglušnosti itd. Svet delavcev naj zavrne oceno tveganja, ki za posamezna ogrožena delovna mesta ne ugotavlja nevarnosti in tveganj zaradi poklicnih bolezni. Poklicne bolezni imajo pogosto hujše posledice od poškodb pri delu!
- Kadar manjkajo obvezni elementi ocene tveganja. Dokumentacija o ocenjenem tveganju mora biti podana v pisni obliki, lahko pa se poda tudi grafično v obliki diagramov, simbolov, skic in načrtov. Obvezna sestavina so podatki o prejšnjih pregledih in preskusih delovnega okolja in delovnih sredstev. Pravilnik določa, da mora biti listina opremljena tudi s podatki, kdo in kdaj jo je pripravil, za katera delovna mesta, za koliko delavcev ipd. Vsak podatek iz ocene mora biti namreč preverljiv, vsakdo prevzema svoj del odgovornosti za njeno resničnost in kakovost.
- Kadar oceno tveganja ni pripravljena za prav vsako delovno mesto in ne zgolj za tista, ki veljajo za »fizično težka«. Delodajalec je namreč dolžan varnost zagotoviti vsakemu delavcu. Kar 40 % vseh v Sloveniji zaposlenih pri delu na primer uporablja računalnik. Tudi prisilne drže pred zaslonom vodijo v obrabo hrbtenice in okvare oči.
- Svet delavcev naj oceni, ali prav vsako izmed delovnih mesto, za katera je bila pripravljena skupinska ocena tveganja, sodi v tako skupino. Včasih se namreč pri posameznem delovnem mestu pojavlja vsaj ena nevarnost, ki je drugačna. Delodajalec je torej dolžan zagotoviti dodatne varnostne ukrepe in ločeno oceno tveganja. Če to ni upoštevano, je treba tako oceno zavrniti.
- Če ocena tveganja ne upošteva različnega položaja in s tem različnih potreb različnih kategorij delavcev. Statistika namreč kaže, da je pogostnost poškodb pri delu (tudi smrtnih) večja pri delavcih migrantih/tujcih in delavcih za določen čas. Svet delavcev naj zato zahteva posebne ukrepe za varnost teh kategorij delavcev! Posebno pozornost je treba nameniti tudi mladim delavcem brez izkušenj, ki se na delu poškodujejo opazno pogosteje kot izkušeni sodelavci. Kategorije delavcev, za katere podatki kažejo, da je zanje tveganje večje, je treba ustrezno usposobiti. Predpisi pa zahtevajo posebno oceno tveganja za noseče in doječe delavke.
- Prav je, da delodajalec oceni tveganje tudi za vse druge osebe, ki so izpostavljene tveganju, kot so kupci, poslovni partnerji, slučajni mimoidoči ipd. Posebni predpisi urejajo odgovornost za

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 45

varnost delavcev, kadar so na istem delovišču delavci različnih delodajalcev.

- Če niso določeni preventivni ukrepi, predpisanimi v varnostnih listinah proizvajalca nevarnih kemikalij, ki se uporabljajo na delovnih mestih (uredba REACH).

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 46

PRILOGA IV:

PRAVILNIK O NAČINU IZDELAVE IZJAVE O VARNOSTI Z OCENO TVEGANJA

(Uradni list RS, št. 30/2000)

SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

(vsebina pravilnika)

Ta pravilnik določa vsebino izjave o varnosti z oceno tveganja, s katero delodajalec določi način in ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu.

Delodajalec mora vsebino izjave o varnosti dopolnjevati ob vsaki novo ugotovljeni nevarnosti in spremembi ravni tveganja.

2. člen

(izjava o varnosti)

Izjava o varnosti je listina, s katero delodajalec pisno izjavi, da izvaja vse ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu, glede preprečevanja nevarnosti in tveganja pri delu, obveščanja in usposabljanja delavcev, dajanja navodil, ustrezne organiziranosti ter zagotavljanja potrebnih materialnih sredstev v ta namen.

Ocena tveganja je sestavni del izjave o varnosti.

3. člen

(definicije)

Nevarnost je okoliščina ali stanje, ki lahko ogrozi ali poškoduje delavca oziroma okvari njegovo zdravje.

Tveganje je verjetnost, da nevarnost povzroči poškodbo ali zdravstveno okvaro.

Ocenjevanje tveganja je sistematično evidentiranje in proučevanje vseh dejavnikov delovnega procesa, z namenom ugotoviti možne vzroke za nastanek poškodb pri delu, poklicnih boleznih, bolezni

v zvezi z delom in možnosti preprečevanja, odpravljanja in zmanjševanja tveganj.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 47

VSEBINA IZJAVE O VARNOSTI Z OCENJEVANJEM TVEGANJA

4. člen

(sestavine izjave o varnosti)

Poleg pisne izjave delodajalca iz 2. člena tega pravilnika mora

izjava o varnosti obsegati zlasti:

– datum in kraj izdaje izjave,

– podatke o osebah, ki so sodelovale pri izdelavi izjave o varnosti z ocenjevanjem tveganja,

– podatke o prejšnjih pregledih in preskusih,

– podatke o delovnih mestih, organizacijskih enotah delodajalca in številu delavcev,

– ocenjevanje tveganja,

– organogram oseb, odgovornih za varnost in zdravje pri delu.

Dokumentacija mora biti podana v pisni obliki, lahko pa se poda tudi grafično v obliki diagramov, simbolov, skic in načrtov.

5. člen

(ocenjevanje tveganja)

Ocenjevanje tveganja obsega:

– opredelitev nevarnosti,

– opredelitev delovnih mest in delavcev, ki so izpostavljeni tveganju,

– ocenitev ravni oziroma stopnje tveganja,

– določitev potrebnih ukrepov za preprečevanje tveganja oziroma zmanjševanja tveganja,

– revizijo v primeru sprememb tehnoloških postopkov in ob uvajanju novih tehnologij.

6. člen

(opredelitev nevarnosti)

Vrste nevarnosti, ki obstojajo pri delu na delovnem mestu, so lahko povezane z naslednjimi dejavniki:

1. mehanskimi dejavniki v zvezi z uporabo delovne opreme:
   – nepravilno ali pomanjkljivo varovanje vrtljivih oziroma gibljivih delov, ki so vključeni v delovni proces drobljenja, obrezovanja, zbadanja, udarjanja oziroma vleke,
   – prosto gibanje delov ali materiala (padanje, kotaljenje, drsenje, prevračanje, razletavanje, nihanje, razsutje ...), ki ogroža delavce,
   – premiki delov delovne opreme, premikanje vozil,
   – nevarnosti poklopa, zaklopa, zagrabitve;

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 48

2. dejavniki v zvezi z načinom dela in razporeditvijo delovnih mest:
   - nevarne površine (ostri robovi, koti, konice, hrapave površine, štrleči deli ...),
   - opravljanje dela na višini,
   - omejen prostor (npr. če mora nekdo delati med dvema fiksiranima deloma, ki sta preveč skupaj),
   - možnost spotikov, zdrsov in padcev (npr. vlažne ali zaradi drugih razlogov spolzke površine),
   - stabilnost na delovnem mestu,
   - vpliv uporabe osebne varovalne opreme (oviranje) na delo,
   - metode in tehnike dela,
   - vstopanje in delo v zaprtih prostorih;
3. električno energijo:
   - neposredni dotik; nezavarovani deli pod napetostjo (neizolirani prosti vodi, tokovni odjemniki ...),
   - neposredni dotik; zavarovani deli pod napetostjo (transformatorske postaje, VN celice, kompenzacijske naprave, elektroomarice, elektroinštalacije ...),
   - posredni dotik (oprema, vezana na električno energijo npr. stroji, oprema, naprave, prenosno orodje ...),
   - statična elektrika,
   - udar strele,
   - obločni plamen;
4. nevarnimi snovmi:
   - vdihavanje, uživanje zdravju nevarnih snovi oziroma njihov prodor v telo skozi kožo,
   - uporaba vnetljivih in eksplozivnih snovi,
   - pomanjkanje kisika (zadušitev),
   - prisotnost snovi z lastnostjo razjedanja,
   - reaktivne/nestabilne snovi,
   - prisotnost senzibilizatorjev (preobčutljivost na določeno snov),
   - požar ali eksplozija;
5. fizikalnimi dejavniki:
   - izpostavljanje ionizirnim in neionizirnim sevanjem,
   - izpostavljanje laserskim žarkom,
   - izpostavljanje hrupu, ultrazvoku,
   - izpostavljanje mehanskim vibracijam,

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 49

- izpostavljanje snovem z visoko temperaturo,
- izpostavljanje snovem z nizko temperaturo,
- prisotnost snovi pod tlakom (stisnjen zrak, para, tekočine);

6. biološkimi dejavniki:
   - tveganje infekcije pri manipuliranju z biološkimi dejavniki in nenamerno izpostavljanje mikroorganizmom,
   - prisotnost alergenov;
7. ekološkimi razmerami:
   - neustrezna oziroma neprimerna razsvetljava,
   - neprimerna temperatura/vlaga/ ventilacija,
   - prisotnost snovi, ki onesnažujejo;
8. razmerjem delavca do delovnega mesta:
   - odvisnost od standardov dela,
   - odvisnost od navodil, ko se menjavajo pogoji,
   - vpliv pričakovanih odstopanj delovnih postopkov,
   - ustreznost osebne varovalne opreme,
   - motivacija za varno delo,
   - ergonomski dejavniki, prilagoditev delovnega mesta delavcu;
9. psihološkimi dejavniki:
   - značilnosti dela (intenzivnost, monotonija),
   - prostorska zasnova delovnega mesta (klavstrofobija, osamljenost),
   - konfliktni odnosi,
   - sodelovanje pri odločanju,
   - visoke zahteve, slab nadzor nad delom,
   - način reagiranja v primeru sile;
10. organizacijo dela:
    - dejavniki, na katere vpliva delovni proces (npr. ponovljivost, sistem izmen, nočno delo),
    - učinkovitost sistema vodenja in pravilne priprave za organiziranje, načrtovanje, spremljanje in kontrolo postopkov varovanja zdravja in varnosti pri delu,
    - zdrževanje opreme, vključno z varnostno opremo,
    - pripravljenost v primeru sile;
11. ostalimi dejavniki:
    - tveganja, ki jih povzročajo druge osebe (npr. nasilje nad prodajnim osebjem, delo za okenci pri poslovanju s strankami, delo revizorjev, inšpektorjev, policistov),

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 50

– delo z živalmi,
– delo v atmosferi z nizkim ali visokim tlakom,
– neugodni vremenski pogoji,
– popolnost programske opreme,
– delo v bližini vode ali pod vodno gladino,
– spreminjajoča se delovna mesta.

7. člen

(opredelitev delovnih mest in delavcev, ki so izpostavljeni tveganju)

Opredelitev delovnih mest in delavcev, ki so izpostavljeni tveganju obsega:

– podatke o področju ocenjevanja tveganja (delovno mesto, delovno okolje, organizacijska enota, podjetje),
– podatke o številu delavcev na področju, za katerega se izvaja ocenjevanje tveganja,
– opis tehnoloških postopkov v vseh delovnih enotah, vključno z notranjim transportom in vzdrževanjem.

8. člen

(ocenjevanje ravni oziroma stopnje tveganja)

Ocenjevanje tveganja je kombinacija naslednjih elementov:

1. Resnosti (možne poškodbe ali bolezni, ki lahko nastanejo zaradi obravnavane nevarnosti) in
2. Verjetnosti nastanka poškodbe, ki je odvisna od:
   – pogostosti in trajanja izpostavljenosti oseb nevarnostim,
   – verjetnosti nastanka nevarnega dogodka,
   – tehničnih in drugih možnostih izognitve poškodbi ali njene omejitve.

Resnost se oceni z upoštevanjem:

a) kaj ali koga naj se zavaruje - zaščiti (delavce, delovno opremo, delovno okolje),
b) resnost poškodb ali zdravstvenih okvar (majhna, težja, smrt),
c) obseg poškodbe glede na število udeležencev (en delavec, več delavcev).

Verjetnost nastanka poškodbe se presoja glede na:

a) pogostost in trajanje izpostavljenosti (potreba za dostop v nevarno območje - vzdrževanje ali odprava napak, vrsta dostopa - ročno po-

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 51

dajanje materialov, čas zadrževanja v nevarnem območju, število delavcev, za katere je dostop potreben, pogostost dostopa),

b) verjetnost nastanka nevarnega dogodka (zanesljivost in drugi statistični podatki, nezgode v preteklosti, poškodbe in zdravstvene okvare v preteklosti, primerjava tveganja z drugimi delovnimi mesti),

c) tehnične in druge možnosti za izognitev in omejitev poškodbe:

– z delovno opremo oziroma s strojem upravlja: usposobljena oseba, neusposobljena oseba, ni operaterja,

– hitrost nastanka nevarnega dogodka: nenadoma, postopoma, počasi,

– poznavanje nevarnosti: na osnovi splošne informacije, na osnovi neposrednega opazovanja, na osnovi opozorilnih znakov in opozorilnih naprav,

– sposobnost oseb za izogibanje ali omejevanje poškodbe: refleks, spretnost, možnost umika.

9. člen

(možne metode)

Za ocenitev tveganja se lahko uporabljajo različne metode, kot so:

– predhodna analiza nevarnosti (*Preliminary Hazard Analysis* - PHA),

– metoda MOSAR (Metoda organizirana za sistemsko analizo tveganj - *Method Organised for a Systemic Analysis of Risks*),

– analiza drevesa napak (FTA - *Fault Tree Analysis*),

– tehnika DELPHI,

– okvirna analiza delovnega mesta,

– ocenjevalna analiza delovnega mesta,

– analiza napak in posledic FMEA - *Failure Mode an Effect Analysis*.

10. člen

(ocenjevanje tveganja v primeru neznatnih nevarnosti)

V postopku ocenjevanja tveganja se preveri ali obstojajo nevarnosti oziroma dejavniki iz 6. člena tega pravilnika.

V primeru, ko delodajalec ugotovi, da so nevarnosti oziroma dejavniki iz prejšnjega odstavka neznatni za ocenjevanje tveganja, ni potrebno uporabiti metod iz prejšnjega člena tega pravilnika. O tem sestavi pisni dokument v skladu z 8. členom tega pravilnika, v katerem opisno opredeli neznatno tveganje.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 52

11. člen

(določitev potrebnih ukrepov in odgovornih oseb)

Delodajalec določi potrebne ukrepe in odgovorne osebe za izvedbo glede na raven tveganja.

Ti ukrepi so zlasti:

– spremembe tehnoloških postopkov z nadomestitvijo nevarnega dela z manj nevarnimi postopki dela,
– zmanjšanje časovne izpostavljenosti delavcev fizikalnim, kemičnim in biološkim škodljivostim,
– zamenjava nevarnih snovi z manj nevarnimi,
– hermetizacija delovnih procesov oziroma posameznih delovnih postopkov ali strojev,
– namestitev izoliranih kabin,
– daljinsko vodenje procesov,
– omejevanje dela tehnološkega postopka oziroma škodljivega vpliva v delovno okolico s postavitvijo pregrad, ovir ipd., - mehanizacija in uvajanje robotizacije v smislu nadomestitve fizične prisotnosti delavcev in izvajanja določenih delovnih operacij,
– določitev območij, ki jih je potrebno posebej označiti oziroma je zanje določena omejitev oziroma prepoved dostopa,
– kombinacija varnostnih sistemov in naprav,
– kadrovanje ustreznih delavcev,
– določitev delovnih mest, kjer je potrebno izvajati periodične preiskave fizikalnih, kemičnih in bioloških škodljivosti,
– določitev delovnih mest, kjer je potrebno izvajati periodične preizkuse teoretične in praktične usposobljenosti za varno delo,
– določitev delovnih mest, kjer je potrebno izvajati preventivne zdravstvene preglede,
– navedbo delovne opreme, za katero so potrebni periodični pregledi in preizkusi,
– požarni načrt, načrt požarnih poti in eksplozijska območja,
– določitev spremljanja zdravstvenega stanja zaposlenih,
– ergonomske spremembe,
– spremembe organizacije dela,
– humanizacijski ukrepi.

Pri ukrepih, ki jih ni možno izvesti takoj, morajo biti določeni roki za njihovo izvedbo in odgovorne osebe.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 53

POSEBNE OBLIKE IZJAVE O VARNOSTI

12. člen

(izjava o varnosti za noseče delavke in za delavke, ki so pred nedavnim rodile ali ki dojijo)

Delodajalec, ki opravlja dejavnost, pri kateri nastopajo posebna tveganja zaradi izpostavljenosti nekaterim izmed dejavnikov iz 6. člena tega pravilnika, poda izjavo o varnosti za noseče delavke, delavke, ki so pred nedavnim rodile in za doječe delavke v obliki, določeni v prilogi I tega pravilnika.

13. člen

(izjava o varnosti za male delodajalce)

Delodajalec, ki ugotovi, da ni nevarnosti in tveganj po 6. Členu tega pravilnika, zaradi katerih bi bilo potrebno določiti ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu ter zaposluje manj kot deset delavcev, poda izjavo o varnosti v obliki, določeni v prilogi II tega pravilnika.

Delodajalec, ki ugotovi, da obstojajo določene nevarnosti in tveganja in zaposluje manj kot deset delavcev, mora določiti ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu in poda izjavo o varnosti v obliki, določeni v prilogi III tega pravilnika.

14. člen

(izjava o varnosti za kmeta)

Kmet oziroma oseba, ki sam ali s člani svojih gospodarstev oziroma družinskimi člani opravlja kmetijsko dejavnost, poda izjavo v obliki, določeni v prilogi IV tega pravilnika.

HRAMBA DOKUMENTACIJE

15. člen

(dolžnost hrambe)

Delodajalec je dolžan trajno hraniti dokumentacijo za izdelavo izjave o varnosti.

REVIZIJA IZJAVE O VARNOSTI IN OCENE TVEGANJA

16. člen

(dopolnitve in popravki)

Izjavo o varnosti in oceno tveganja je potrebno dopolniti in popraviti v primeru:

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 54

- ko obstoječi preventivni ukrepi varovanja niso zadostni oziroma niso več ustrezni,
- ko je ocenjevanje temeljilo na podatkih, ki niso več ažurni,
- ko obstajajo možnosti in načini za izpopolnitev oziroma dopolnitev ocenjevanja.

PREHODNE DOLOČBE IN KONČNA DOLOČBA

17. člen

Delodajalci morajo uskladiti svoje obveznosti po tem pravilniku najkasneje do 27. 7. 2001.

Do izdelave izjave o varnosti po določbah tega pravilnika določajo delodajalci varnostne ukrepe za odkrivanje, preprečevanje oziroma odstranjevanje vzrokov poškodb pri delu, poklicnih bolezni in drugih bolezni v zvezi z delom v internih aktih.

18. člen

Priloge so sestavni del tega pravilnika.

19. člen

Ta pravilnik začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 55

Ocenjevanje tveganja_2:Ocenjevanje tveganja 10/14/08 8:05 PM Page 56